

**Kærligheden
glæder sig ikke over
uoverensstemmelsen!**

**En kritisk rapport
om juridisk kønsskifte
og
de samfundsmæssige
og
kirkelige konsekvenser**

Af lektor, ph.d.
Carsten Elmelund Petersen

Udgivet af
Lohse
Fredericia 2015

Forord

Den 11. juni 2014 vedtog Folketinget en lov om juridisk kønsskifte, så alle danske borgere over 18 år, som oplever sig som hørende til det andet køn, efter ansøgning og seks måneders betænkningstid kan få tildelt et nyt personnummer. Loven trådte i kraft den 1. september 2014. Mens loven om registreret partnerskab og homoseksuelles rettigheder og vilkår i det danske samfund har været genstand for en omfattende politisk, folkelig og kirkelig debat gennem flere årtier inden vedtagelsen, blev denne lov om juridisk kønsskifte gennemført næsten uden offentlig debat og folkelig bevågenhed.

Det samme gælder de kirkelige konsekvenser af den nye lovgivning, som blev behandlet ved biskoppernes møde i januar 2015. I et brev til kirkeministeriet af den 4. februar 2015 udtaler Københavns biskop Peter Skov-Jakobsen, at ”det er således biskoppernes opfattelse, at har man fået myndighedens godkendelse til at skifte personnummer, da er den pågældende at betragte som tilhørende det tilsvarende køn”. En præst kan efter gældende lovgivning nægte at vie en fraskilt og to personer af samme køn. Men et ”såkaldt juridisk kønsskifte falder således efter biskoppernes opfattelse, ikke ind under det område, hvor en præst kan have sådanne religiøse anfægtelser ved at skulle foretage en vielse, at biskoppen skal tage stilling til, om præster bør fritages fra at forestå vielsen”.

Biskopperne lægger med andre ord op til, at det vil være uproblematisk for folkekirkens præster at foretage en vielse, hvor den ene part har skiftet juridisk køn. De ser derfor ikke noget behov for en fritagelsesmulighed for de præster, der måtte vurdere sagen anderledes.

Efterfølgende har biskop Steen Skovsgaard den 29. april 2015 i *Kristeligt Dagblad* udtrykt sin betænkelighed ved loven og forholdt sig selvkritisk til sin egen tilslutning til biskoppernes opbakning til loven ved bispemødet i januar 2015. Han efterlyser en mere gennemgribende debat om loven og dens konsekvenser og spørger: ”Er det ikke en overbelastning at sætte den enkelte så meget i centrum, at man gør kønnet til et spørgsmål om valg? Kan og bør et sådant valg være bestemt af den enkeltes følelser?”

Denne rapport vil arbejde med problematikken om juridisk kønsskifte og de bagvedliggende problemstillinger. Hvilket menneskesyn ligger bag, og hvilke værdier står på spil? Derudover vil rapporten forholde sig til de kirkelige konsekvenser og give et modspil til bispekollegiets betingelsesløse opbakning til den nye lov. Endelig vil rapporten komme med nogle indspil til kirkens møde med de mennesker, der har en problemfyldt kønsidentitet.

Rapporten er skrevet af cand.theol., ph.d., lektor Carsten Elmelund Petersen, Dansk Bibel-Institut, som også er ordineret præst i Den danske Folkekirke. Dansk Bibel-Institut har bevilget arbejdstid til udarbejdelsen af rapporten.

Rapporten er blevet til i dialog med en række kirkelige organisationer. Den udgives som E-bog, der kan downloades via disse organisationers hjemmesider eller på www.lohse.dk.

Der skal hermed rettes en tak til de konsulenter, der har bistået, hvad angår jura, medicin, psykologi, sjælesorg, redigering og korrekturlæsning.

Rapporten kan læses selvstændigt, og den kan læses i forlængelse af rapporten: Carsten Elmelund Petersen m.fl. *Kærligheden glæder sig ikke over uretten! Til de danske biskopper vedrørende kirkelig velsignelse af homoseksuelle par*, (Fredericia december 1996), side 1-82.

Indhold:

Forord	s. 2.
I. Opbruddet i opfattelsen af kønsidentitet, seksuel orientering og normer for seksualliv	
1. To modstridende metateorier	s. 5.
2. Historiske aspekter på kønsidentitet og seksuel orientering	s. 6.
3. Udviklingen efter Anden Verdenskrig	s. 7.
4. Den transseksuelle uoverensstemmelse	s. 10.
5. Mulige årsager til transseksualitet	s. 12.
II. Loven om juridisk kønsskifte og dens konsekvenser	
1. To love med stor principiel betydning	s. 17.
2. Om sondringen mellem oplevet køn og biologisk køn	s. 19.
3. Høringssvar fra Det etiske Råd	s. 22.
4. Nogle spørgsmål til de samfundsmæssige konsekvenser	s. 25.
5. Hvad konstituerer et menneskes køn?	s. 27.
6. De interseksuelle i forhold til lovgivningen om juridisk køn	s. 28.
7. Opsummering: Vurdering af loven om juridisk kønsskifte	s. 30.
III. De kirkelige konsekvenser af lovgivningen om juridisk kønsskifte set i lyset af det bibelske syn på seksualitet, køn og ægtevielse	
1. Biskoppernes beslutning af 4. februar 2015	s. 33.
2. Er menneskets køn et valg eller et vilkår?	s. 34.
3. Forvaltningen af menneskets seksualitet i verden uden for paradiset	s. 37.
4. Kønspolaritet er vitalt for forældreskab og har en teologisk forankring	s. 39.
5. Bibelske og teologiske aspekter i forhold til de transseksuelle	s. 41.
6. Opsummering	s. 44.
IV. Kirkens møde med de transseksuelle	
1. Det overordnede perspektiv	s. 47.
2. At bygge med på kirkens mål med de transseksuelle	s. 47.
3. Fællesskab og medvandring	s. 49.
4. Den transseksuelles menneskelige situation	s. 50.
5. Opsummering	s. 51.
VI. Sammenfatning	s. 52.

I. Opbruddet i opfattelsen af kønsidentitet, seksuel orientering og normer for seksualliv

1. To modstridende metateorier

Indtil for få årtier siden var både det danske samfund og den danske kirke præget af en entydighed i forståelsen af kønsidentitet og normer for seksualliv. Et ægteskab blev indgået mellem en biologisk mand og en biologisk kvinde. Den kønspolære ordning blev betragtet som den ideelle ramme for seksuelt samliv og sikrede, at eventuelle børn voksede op sammen med deres biologiske forældre. Den lutherske kirke støttede denne forståelse af ægteskab og familieliv ved at tale om ægteskabet som en skaberordning og ved at betone, at seksualliv uden for ægteskabets ramme var i strid med Guds vilje. Denne forståelse af ægteskabet er reflekteret i det lutherske vielsesritual, også i den senest autoriserede udgave fra 1992. Den kønspolære opfattelse af forholdet mellem mand og kvinde er ikke en specialitet for den lutherske kirke. Den er fælles for de store kirkesamfund og de andre monoteistiske religioner, jødedom og islam.

I den vestlige del af verden har der været et opbrud i opfattelsen af kønsidentitet, seksuel orientering og normer for seksualiv efter Anden Verdenskrig. Siden da har der været debat og uenighed mellem to modstridende metateorier med normative implikationer: essentialismen og socialkonstruktivismen.

I en nyere afhandling af Benedicte Hammer Præstholt definerer hun essentialismen på følgende måde: en "ontologisk-essentialistisk kønsforståelse" hævder, at mennesket er skabt med et bestemt køn (som mand eller kvinde), og dette biologiske faktum implicerer bestemte måder at leve på, bestemte køns karakteristika og en bestemt seksualitet, rettet mod det andet køn. Hvor det ikke er tilfældet, så skyldes det udslag af syndefaldet.¹ Det er en dækkende beskrivelse af hovedsynspunktet i rapporten fra 1996 *Kærligheden glæder sig ikke over uretten!*

Socialkonstruktivisme er ikke et fast begreb, men en samlebetegnelse for forskellige anskuelsesretninger inden for humaniora og samfundsvidenskaberne. Socialkonstruktivismen rummer et stort antal teoretiske indfaldsvinkler, der peger i forskellig retning. Men der er noget, der samler. Bertilsson og Järvinen skriver: "Måske symboliserer socialkonstruktivismen en individuel måde at forholde sig til en verden, der har mistet sin Gud, og som derfor risikerer at skabe meningsløshed hos individer?". Socialkonstruktivismen er måske "et naturligt forskningsmæssigt indslag i et samfund, der har mistet troen på Sandhed, Videnskab og Ideologi?". Social-

¹ Benedicte Hammer Præstholt, *Kønfrontation – Køn, kultur og forandring i nyere dansk teologi* (Ph.d.-afhandling), (Aarhus Universitet marts 2014), s. 53.

konstruktivismen rummer ”et håb om at virkeligheden kan være anderledes end den er, og forskeren med sit lille studium indgår som deltager i en skabelsesproces”.² Når socialkonstruktivismen anvendes på menneskets forvaltning af sit køn og sin kønsidentitet, bliver konsekvensen, at det er det enkelte menneske selv, der vælger sin egen variant af livsform, når det gælder køn og seksualitet, uafhængigt af biologi eller bibelske normer. Denne forståelse er vokset frem i løbet af relativ få årtier.

2. Historiske aspekter på kønsidentitet og seksuel orientering

Det kønspolære menneskesyn har domineret op gennem Europas historie. Men fra antikken og op gennem historien er der vidnesbyrd om noget, der er relevant, når det gælder afvigelserne fra den almene kønsidentitet. Af Platons skrift *Symposion* fremgår af Aristofanes’ tale, at guden Zeus konstruerede tre køn, da han frembragte verden; mandskønnet, kvindekønnet og så et fælleskøn bestående af personer, der kunne have erotisk forhold til personer af samme køn.³ Mens både jøder og kristne ud fra skabelsesberetningen lærte, at Gud havde skabt to køn og kun to køn, mente Platon tilsyneladende, at der var et tredje køn, og at parforholdet mellem to af samme køn var lige så oprindeligt som det heteroseksuelle forhold.

I antikken kendte man de fænomener, der i dag kaldes homoseksualitet og transseksualitet. Det fremgår af Pausanias’ tale, at han taler om forhold mellem to voksne personer af mandskøn. Det fremgår af følgende passus: ”Når de afventer dette tidspunkt, tror jeg, er det for at vise, at de agter at være sammen med deres udvalgte hele livet og ikke blot ser deres fordel i at bedåre en ung dreng for bagefter at le ham ud og stikke af for at løbe med en anden”.⁴ Med udtrykket ”deres udvalgte hele livet” bliver der sat ord på et ideelt livslangt forhold mellem to personer af mandskøn. Lukian skriver om en kvinde, ved navn Megilla, der var egentlig homoseksuel.⁵

De moderne konstruerede begreber homoseksualitet og transseksualitet handler om noget, der var kendt i oldtiden. De latinske begreber ”cinaedus” og ”homo mollis” dækker over den persontype, der biologisk set var en mand, men som havde en kvindelig adfærd. Når en romersk mand havde seksuelt samkvem med en ”cineadus”, var der tale om homoseksuelt forhold mellem voksne personer. Det var en person, der havde den specifikt kvindelige rolle. Var den person homoseksuel eller transseksuel efter moderne begreber? – eller snarere begge dele?

² Margaretha Bertilsson og Margaretha Järvinen, Indledning, i: Margaretha Järvinen og Margaretha Bertilsson (red.): *Socialkonstruktivisme Bidrag til en kritisk diskussion* (København: Hans Reitzels Forlag 1998), s. 9-11.

³ Platon, *Symposion*, (København: Gyldendal 2007), s. 39-42.

⁴ Ibid. s. 27.

⁵ Martti Nissinen, *Homeroeticism in the Biblical World – A Historical Perspective*, (Minneapolis: Fortress Press 1998), s. 78.

I Rom fandtes mandhaftige damer, der havde en seksuel rolle. De blev kaldt ”tribade”, og denne persontype foretog upassende seksuelle handlinger og blev betragtet som en mand i en kvindekrop. De homoseksuelle relationer i oldtidens Rom var bl.a. mellem en mand og en ”homo mollis”, og mellem en mandhaftig kvinde, tribade og en anden kvinde.⁶ På græsk fandtes et begreb, der svarer til det latinske ”cinaedus”, nemlig ”katapygones”, skriver Eva Cantarella, som også tilføjer, at de seksuelle præferencer også fandtes i antikken.⁷

Paulus er den første i verdenshistorien, som udtaler sig parallelt om mandlig og kvindelig homoseksualitet på en og samme tid. Det sker i Rom 1,26-27. Dermed afviser han ikke kun alle de mandlige forhold, men også de lesbiske parforhold, som fandtes lokalt i den ægyptiske del af Romerriget, og som havde en vis juridisk anerkendelse.⁸

Skrifterne fra oldtiden vidner om mennesker, der havde en kønsidentitet og seksuel orientering, der afviger fra den binære kønspolaritet, der siger, at det overvejende flertal i en befolkning er ciskønnede og heteroseksuelle.⁹

3. Udviklingen efter Anden Verdenskrig

I 1952 blev den første person kønsskifteopereret i moderne tid. Amerikaneren George Jorgensen rejste til København og blev opereret til Christine Jorgensen for derefter at vende tilbage til den amerikanske celebrity-verden.¹⁰ Det var sammen med Kinsey-rapporten fra 1948 nogle af de begyndende tegn på opbrud i kønsopfattelsen. I 1960'erne begynder opbygningen af subkulturer i form af foreninger og institutioner med udgangspunkt i personer med afvigelser i kønsidentitet og seksuel orientering.¹¹

1970'ernes kvindebevægelse indeholder socialkonstruktivistisk tankegang. Først og fremmest var kvindebevægelsen et opgør med de traditionelle kønsroller og arbejdsdeling i samfundet, hvor kvinden skulle gå hjem for at føde og opfostre børn og passe mand og hjem.¹² Men bag det lå også

⁶ Alan A. Lund, *I seng med romerne – Køn og sex i det antikke Rom*, (København: Musæum Tusculanum Forlag 2006), s. 183-199.

⁷ Eva Cantarella, *Bisexuality in the Ancient World*, (New Haven and London: Yale University Press 2002 (2. Edition)), s. vii-ix.

⁸ Bernadette Brooten, *Love between Women - Early Christian Responses to Female Homoeroticism*, (Chicago: The University of Chicago Press 1996), s. 332-336.

⁹ Begrebet ciskønnet betyder, at personen identificerer sig med det juridiske køn, det blev tildelt ved fødslen (Tobias Raun, Mand nok?, *Kvinder, Køn & Forskning* nr. 3-4, 2011, s. 28). En ciskønnet person er et menneske, hvor der er overensstemmelse mellem det biologiske køn og kønsidentiteten (Henrik Marstal: *Breve fra en kønsforræder* (København: Tiderne Skifter 2015), s. 142). Ciskønnet og transkønnet er modsatte størrelser.

¹⁰ Joanne Mayrowitz, *How Sex Changed – A History of Transsexuality in the United States*, (Cambridge: Harvard University Press 2002), s. 1.

¹¹ Ibid. s. 7.

¹² Ibid. s. 132.

en ny og radikal forståelse af menneskets køn. Køn var ikke biologisk bestemt, men et menneskeskabt kulturprodukt, og der eksisterede derfor ikke en universel kvindelighed og mandlighed.

Bente Rosenbeck tolker i sin kønsforskning på opfattelsen af mandlighed og kvindelighed, som den har afspejlet sig i studier over hermafroditter og transseksuelle, altså persontyper, hvor der er et mix af kvindeligt og mandligt i deres kønsidentitet, seksualitet og rollemønstre.¹³ Den dobbelthed bruger hun til at nytolke kønsrollerne. Det er bemærkelsesværdigt, at hendes socialkon-struktivistiske kønsteori tager udgangspunkt det statistisk set spinkleste sted - nemlig hos hermafroditter for at kunne tænke nyt.

Udviklingen i den moderne sociale kønsorden efter Anden Verdenskrig er et opgør med ”den påtvungne heteroseksualitet” og en øget accept af bi- og homoseksualiteten. Mikael Carleheden siger, at som sociolog har han svært ved at tage essentialismen alvorligt. Det har sin grund i, at køn er en personlig identitet.¹⁴ Carleheden mener, at den postmoderne kønsteori egentlig en kritik af ”den essentialistiske reduktion af kønsbegrebet til biologi”.¹⁵ Modsat må man spørge, om ikke Carleheden begrænser kønsbegrebet til subjektets egen oplevelse og valg.

En biseksuel person har en mandlig del, der begærer kvinder, mens den persons kvindelige del begærer mænd. Biseksualiteten findes på tre niveauer; begær, fællesskab og politisk. En biseksuel kan blive romantisk/seksuelt tiltrukket af personer af begge køn, men ikke på samme tid, ikke på samme måde og heller ikke i samme grad. Shiri Eisner ønsker en politisk tilgang, der nedbryder alle fordomme om biseksuelle. Det indebærer en nedbrydning af alle traditionelle grænser, så panseksualitet, omniseksualitet og polyseksualitet er muligt, således at queer, den uspecifikke seksuelle identitet er gældende. Queer er den endelige nedbrydning af alle reminiscenser fra det heteroseksuelle monogami.¹⁶

Queer-tænkning fik gennembrud i 1990’erne med henblik på helt at bekæmpe og dekonstruere den binære kønsopfattelse. Ikke alle transkønnede har været glade for queer-teoretikerne. Nogle mente, at de transkønnede netop var de mest avantgarde repræsentanter for kønsrevolutionen. Men en del transseksuelle har oplevet, at de bliver nedværdiget, fordi de ønsker at gå fra mand til kvinde eller fra kvinde til mand. Ved at forholde sig sådan er disse transseksuelle en bekræftelse på den binære kønsopfattelse, som queer-teoretikerne ønsker at bekæmpe.¹⁷

¹³ Ibid. s. 140-141.

¹⁴ Mikael Carleheden, *Mennesket uden egenskaber i: Margaretha Järvinen og Margaretha Bertilsson (red.): Socialkonstruktivisme Bidrag til en kritisk diskussion* (København: Hans Reitzels Forlag 1998), s. 105-107.

¹⁵ Ibid. s. 117.

¹⁶ Shiri Eisner, *Bi – Notes for a bisexual revolution*, (New York: Seal Press 2013), s. 15-28.

¹⁷ Jan Wickman, *Trans i queerdebatt – Revolutionen som uteblev?*, *Kvinder, Køn & Forskning* nr 3-4, 2011, s. 14-23.

Det er i det hele taget svært at tænke konsekvent socialkonstruktivistisk, når det handler om menneskes køn. Det gælder også for ideologiens egne talsmænd og -kvinder. Det biologiske køn kaldes på engelsk *sex*, mens det sociale køn kaldes *gender*. Det er svært at tænke gender helt løsrevet fra sex. De biologiske kønsforskelle ligger bag de sociale. Järvinen medgiver, at uanset hvor meget det sociale køn konstrueres, så ligger det biologiske køn altid som en forudsætning, der ikke kan elimineres.¹⁸ Karin Lützen skriver, at ”almindelige heteroseksuelle mennesker bryder sig heller ikke om at tænke konstruktionistisk, fordi det anfægter deres egen essentialistiske heteroseksualitet og skaber forvirring i de to antagonistiske kategorier”.¹⁹

Den ideologiske baggrund for loven om juridisk kønsskifte er socialkonstruktivismen og den konsekvente queer-tænkning. Danmark har fået en lov, hvor køn helt i overensstemmelse med queer-tænkningen afgøres ved et personligt valg og virkeliggøres med underskrivelse af en erklæring om oplevet køn uden at skele til biologi og kromosomer. Samtidig viser loven om assisteret reproduktion, at det ikke i alle sammenhænge går an at tænke helt bort fra de biologiske grundvilkår. I den sammenhæng defineres mand og kvinde ud fra biologiske kriterier.

Denne rapport ønsker at rejse nogle helt fundamentale spørgsmål ved det menneskesyn og de værdier, som ligger bag opgøret med den traditionelle forståelse af ægteskab og familie. Skal samfundet og lovgivning støtte en familiemæssig ramme, hvor børn får lov at vokse op sammen med deres biologiske forældre? Eller har det enkelte individs personlige seksuelle behov og forståelse af oplevet køn forkørselsret for børns tarv?

Et godt eksempel på en kendt forfatter, som forstår kønspolariteten som et umisteligt gode i et parforhold, er John Gray. Midt i den socialkonstruktivistiske og kønsudjævnende ideologi har han italesat en modkultur og en alternativ tænkning. At det er lykkedes, viser antallet af oplag og solgte bøger. Han har italesat forskellen på kønnene på en forståelig måde og hjulpet mange ægtepar til at værdsætte og udnytte dynamikken ved kønspolariteten. Når han siger, at mænd er fra Mars og kvinder er fra Venus, handler det ikke om rumvæsener, men om den jordnære kønspolaritet, som mennesker må forstå for at kunne fungere sammen. Mænd og kvinder er biologisk forskellige, og derfor er deres behov, bevidsthed og adfærd også forskellige.²⁰ John Gray ved udmærket godt, at der til kønspolariteten hører en historisk udvikling, som nødvendiggør en opdatering af

¹⁸ Margaretha Järvinen, Social konstruktivisme i kønsforskningen, i: Margaretha Järvinen og Margaretha Bertilsson (red.): *Socialkonstruktivisme Bidrag til en kritisk diskussion* (København: Hans Reitzels Forlag 1998), s. 100-101.

¹⁹ Karin Lützen, Social konstruktion af homoseksualitet, i: Margaretha Järvinen og Margaretha Bertilsson (red.): *Socialkonstruktivisme Bidrag til en kritisk diskussion* (København: Hans Reitzels Forlag 1998), s. 159.

²⁰ John Gray, *Mænd er fra Mars - Kvinder er fra Venus - To køn, To sprog, To verdener, Sådan når I hinanden*, (København: Borgen 1992), s. 24-38.

arbejdsbeskrivelserne for kvinde- og manderollen.²¹ John Gray er også klar over, hvilken stor rolle forskellen i kønshormoner spiller for differentieringen i køn.²² Ikke desto mindre er hans bøger ét langt opgør med et kønsneutral forståelse af parforhold og familieliv.

4. Den transseksuelle uoverensstemmelse

Først en begrebsafklaring. Transseksualitet eller den faglige betegnelse *Gender Dysphoria* bruges om uoverensstemmelse mellem oplevet køn og biologisk køn. Transvestitisme handler typisk om mænd, der har en mandlig kønsidentitet, og som ikke ønsker kønsskifte, men som lejlighedsvist føler behov for at klæde om til kvinderollen i det sociale liv enten privat eller offentligt.²³ Interseksualitet eller den faglige betegnelse *Disorder of Sexual Development* handler om mennesker med en uoverensstemmelse mellem deres kromosomale køn og deres kønsorganer.

De anerkendte diagnosesystemer beskriver transseksualitet og transvestitisme som forstyrrelser i kønsidentiteten. Nogle af personerne med den uoverensstemmelse er raske, andre kan have en psykisk lidelse. Nogle er velfungerende, andre ikke.²⁴ Generelt er det jo ikke enkelt at opleve en uoverensstemmelse mellem biologisk køn og oplevet køn. Ofte siges det, at en transseksuel person ønsker at skifte køn, men de ønsker snarere at skifte krop.²⁵ De ønsker at få kroppen til at passe til sjælen, personligheden.²⁶ Et juridisk kønsskifte og en kønsskifteoperation løser visse uoverensstemmelser mellem oplevet køn og biologisk køn. Men det løser ikke alle udfordringer ved at være transseksuel.

Det er ikke altid let at være transseksuel pga. uoverensstemmelsen i sig selv.²⁷ Dertil kommer pres udefra. Feminine mænd og maskuline kvinder bliver oftest udsat for kønsrelateret chikane og misbrug.²⁸ Et studie i San Fransisco blandt 292 transkønnede kvinder havde følgende resultat: 32 %

²¹ John Gray, *Mars & Venus og parforholdets muligheder – Slut fred med det modsatte køn*, (København: Borgen 1997), s. 11.

²² John Gray, *Mars begærer Venus – Venus elsker Mars – Mænd og kvinder sex og romantik* (København: Borgen 1995), s. 27.

²³ Gitte Olesen, *Når mand vil gå som kvinde. Om køns kategorier, performance og følelser*, (Specialeafhandling til kandidateksamen), (Institut for Antropologi, Københavns Universitet Maj 2002), s. 9 og 48 af 55, jf. http://www.anthrobase.com/Txt/O/Olesen_G_01.htm (Læst 12.06.2015).

²⁴ Elsa Almås og Esben Esther Pirelli Benestad, *Sexologi i praksis* (Oslo: Universitetsforlaget 2006), s. 144-145.

²⁵ Ibid. s. 182.

²⁶ Nana Schelde, Transkønnet: Jeg ved, at jeg er en mand, men det er de andre, som skal se det, *Kristeligt Dagblad* 21. august 2015, jf. <http://www.kristeligt-dagblad.dk/liv-sjael/jeg-beslutter-ikke-jeg-nu-vil-vaere-en-mand.-jeg-er-allerede-en-mand> (Læst 24.08.2015).

²⁷ Rachel Ann Heath, *The Praeger Handbook of Transsexuality Changing Gender to Match Mindset*, (Westport: Praeger Publishers 2006), s. 81.

²⁸ Martin Mitchell and Charlie Howarth: *Trans Research Review*, Equality and Human Rights Commission Research report 27, 2009, s. 11, jf.

arbejdede som prostituerede, 62 % var deprimerede og 33 % havde forsøgt selvmord, 20 % havde betydelige helbredsproblemer og 35 % var HIV positive.²⁹

Hvis der var tale om transvestitisme i kategoriel ren form, så er der intet ønske om at få foretaget en kønsskifteoperation.³⁰ Der er dog undersøgelser, der peger i anden retning, og det viser noget om kompleksiteten i det levede liv. Et studie i 188 mandlige crossdressere viste, at 44 % transvestitter ikke ønskede operation, 23 % ønskede operation, 33 % var transkønnede, der definerede sig som mænd, men som periodisk eller permanent havde en kvindelig del af deres personlighed.³¹

Thorkil Sørensen nævner i sin disputats fra 1984, at personer med en række forskellige psykiske sygdomstilstande kan fremsætte ønsket om kønsskifte. Der blev foretaget kønsskifteoperationer dengang, om end antallet var begrænset. En tredjedel af mændene var stadig utilfredse efter kønsskifteoperationen, og halvdelen af kvinderne var fortsat utilfredse.³²

Et studie fra 2011 fra skandinavisk område viser en betydeligt højere samlet dødelighed, død ved hjerte-kar-sygdom og selvmord, selvmordsforsøg, og psykiatriske indlæggelser hos kønsskifteopererede personer i forhold til befolkningen alment. Det understreger, at postopererede transseksuelle er en risikogruppe med meget sygelighed og stor overdødelighed.³³

Mens denne rapport er blevet til, har *Kristeligt Dagblad* beskrevet en dreng/ung mand, der ønskede at være pige/kvinde. Der var tale om en biologisk ung mand, der i 2014 som 19-årig tog sit eget liv og efterlod sig beskeden "Nu kan jeg ikke mere". Hans biologiske forældre gik fra hinanden da han var 5 år, og han havde svært ved at vænne sig til moderens nye kæreste, der flyttede ind et halvt år efter skilsmissen. Han blev vurderet til at være et år bagud i udvikling i forhold til sine klassekammerater i skolen, og han fik diagnoserne Tourette Syndrom og ADHD. Blandt de andre store personlige problemer gemte han på den hemmelighed, at han ønskede at være en pige.³⁴

Ovennævnte viser, at virkeligheden er kompleks og vanskelig i det levede liv. Transpersoner er sjældent en 100 % biologisk mand, der har en 100 % kvindesjæl eller omvendt. Tværtimod så er

http://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/documents/research/trans_research_review_rep27.pdf. (Læst 12.06.2015).

²⁹ Rachel Ann Heath, *The Praeger Handbook of Transsexuality Changing Gender to match Mindset*, (Westport: Praeger Publishers 2006), s. 54.

³⁰ Ibid. s. xiv og 13.

³¹ Ibid. s. 75.

³² Thorkil Sørensen, *Det transsexuelle syndrom* (København: FADL's Forlag 1984), s. 7, 43 og 93.

³³ Dhejne C, Lichtenstein P, Boman M, Johansson ALV, Långström N, et al. (2011) Long-Term Follow-Up of Transsexual Persons Undergoing Sex Reassignment Surgery: Cohort Study in Sweden. *PLoS ONE* 6(2): e16885. doi:10.1371/journal.pone.0016885, jf. <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0016885> (Læst 14.08.2015).

³⁴ Mette Mohr Martensen: Drengen som ikke var som de andre, *Kristeligt Dagblad* 5. januar 2015, s. 11.

transsekualitet et ambivalent fænomen, hvor de enkelte transseksuelle befinder sig forskellige steder på en skala mellem 0 og 100.³⁵

De transseksuelle har en personlig byrde at bære. De har brug for hjælp og støtte fra deres pårørende og venner. Når samfundet søger at hjælpe med kønskifteoperation eller juridisk kønskifte, er det langt fra givet, at det medfører tilfredsstillelse. Uoverensstemmelsen er der stadig.

5. Mulige årsager til transseksualitet

Et andet omdiskuteret og følsomt spørgsmål er, hvorfor nogle bliver transseksuelle. På Sexologisk klinik nævner man tre mulige forklaringer; 1) forkert hormonpåvirkning på et kritisk tidspunkt i fosterets udvikling, 2) genetiske årsager og 3) påvirkninger i barnets allerførste leveår.³⁶

Den sidste mulighed udspringer af den freudianske teori, der for drenges vedkommende handler om Ødipuskomplekset i den tidlige barndom. Jung har en lignende teori for pigers vedkommende, som kaldes Elektrakomplekset.³⁷ For drenges vedkommende handler det bl.a. om, at de har oplevet deres far fysisk eller mentalt fraværende, og deres mor har været overbeskyttende. Dette samspil skulle angiveligt føre til, at drenge blev feminiserede enten som homoseksuelle eller transseksuelle.

Der er stillet mange faglige spørgsmål til denne teori. I stedet begyndte forskere fra 1970'erne at arbejde med, om hormonpåvirkning i fosterstadiet har haft indflydelse på udviklingen af afvigelser i kønnet.³⁸ Der er også forsket meget i eventuel arvelighed, når det gælder afvigelser i køns-identiteten. Man har særligt rettet opmærksomheden mod kønskromosomerne X og Y. Der er en tendens til en højere hyppighed af en variant Xq28 på X-kromosomet på mandlige homoseksuelle. Men der er fortsat ikke nogen entydig forklaring på, hvorfor nogle udvikler transseksualitet.³⁹

Hjerneforskning har vist, at homoseksuelle og transseksuelle mænds hjerner mere ligner kvinders hjerner i opfattelse af tid og rum.⁴⁰ Der er andre tendenser, som er afdækket ved post-mortem-analyser af transseksuelle mænd. Undersøgelserne peger i retning af, at hjernerne hos transseksuelle mænd,

³⁵ Martin Mitchell and Charlie Howarth, *Trans reseach review*, Equality and Human Rights Commission Research Report 27, 2009, s. v og 1-14 jf.

http://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/documents/research/trans_research_review_rep27.pdf. (Læst 12.06.2015).

³⁶ Rikke Kildevæld Simonsen & Ellids Kristensen, *Transseksuelle i Sexologisk klinik*, i: Ellids Kristensen & Annamaria Giraldi: *25 år med Sexologisk klinik* (København: Sexologisk klinik, Psykiatrisk Center København 2011), s. 69.

³⁷ Glenn Wilson and Qazi Rahman, *Born Gay – The Psychobiology of Sex Orientation* (London: Peter Owen 2005), s. 30-31.

³⁸ Victoria S. Kolakowski, *Toward a Christian Ethical Response to Transsexual Persons*, *Theology and Sexuality* no. 6 March 1997, s. 15.

³⁹ Glenn Wilson and Qazi Rahman, *Born Gay – The Psychobiology of Sex Orientation* (London: Peter Owen 2005), s. 52.

⁴⁰ Rachel Ann Heath, *The Praeger Handbook of Transsexuality Changing Gender to match Mindset*, (Westport: Praeger Publishers 2006), s. 52-53.

der oplever sig som kvinder, er mindre end mænds hjerner i almindelighed. Hjerneerne ligner kvinders hjerner. Transseksuelles hjerner er mindre end heteroseksuelle mænds hjerner og tillige mindre end homoseksuelle mænds hjerner.⁴¹

Hjerner har særligt været undersøgt i området omkring hypothalamus. Der er eksempler på personer, der blev skadet i hypothalamus, og som mistede sin seksuelle adfærd. Mænds og kvinders kroppe er forskellige, hjernerne er forskellige og personligheder og adfærd er forskellige. En afgørende faktor er, at hormonpåvirkningen i fostertilstanden ligger inden for et normalområde.

Når det gælder kønsidentitet og seksuel orientering, er nogle forhold klarlagt. Mænds hjerner udvikles under indflydelse af testosteron i fostertilstanden, mens kvinders hjerner udvikles under indflydelse af estradiol efter fødslen og særlig i den præpubertale periode. Testosteronens indflydelse peger i retning af maskulin kønsidentitet og heteroseksuel orientering. Forskningen i estradiols betydning er ikke så langt fremme, som forskningen i testosterons betydning. Meget tyder på, at hjernens opbygning, kønsidentiteten og den seksuelle orientering er afgørende påvirket af kønshormoner i fostertilstanden, og at ubalance i påvirkning af disse hormoner kan slå ud i afvigelse.⁴²

De transseksuelle er ifølge Thorkil Sørensens undersøgelse i 1987 seksuelt tilbageholdende overfeminiserede mænd og kvinder, der er dominerende, og som har seksuelt aktiv karakter.⁴³ Transseksuelle mænd er ofte asekuelle, der søger imod et kvindeideal.⁴⁴ Transseksuelle mænd er passive i seksuelle forhold, idet de kun har ringe interesse i genital tilfredsstillelse. Men de følte sig tiltrukket af andre mænd. Aseksualitet er ikke enten kønsløshed eller et liv i selvvalgt cølibat, sådan som munke og nonner vælger ved et kyskhedsløfte. Det er snarere en tilstand med vigende seksuel tiltrækning og manglende seksuel tænding.⁴⁵

Transseksuelle kvinder er derimod aktivt seksuelle med en homoseksuel drift rettet imod andre kvinder. Ingen transseksuelle kvinder er asekuelle.⁴⁶ Alle transseksuelle kvinder følte sig tiltrukket af andre kvinder, og de var den aktive part i deres seksuelle forhold til de andre kvinder. Deres

⁴¹ Annelou L. C. de Vries, Baudewijntje P.C. Kreukels, Thomas D. Steensma and Jenifer K. McGuire, Gender Identity development: A Biopsychological Perspective i: Baudewijntje P.C. Kreukels, Thomas D. Steensma, Annelou L.C. de Vries (ed.), *Gender Dysphoria and Disorders of Sex Developments – Progress in Care and Knowledge*, (New York: Springer 2014), s. 63.

⁴² Julie Bakker, Sex Differentiation, Organizing Effects of Sex Hormones, i: Baudewijntje P.C. Kreukels, Thomas D. Steensma, Annelou L.C. de Vries (ed.), *Gender Dysphoria and Disorders of Sex Developments – Progress in Care and Knowledge*, (New York: Springer 2014), s. 3-23.

⁴³ Rikke Kildevæld Simonsen & Ellids Kristensen, Transseksuelle i Sexologisk klinik, i: Ellids Kristensen & Annamaria Giraldi, *25 år med Sexologisk klinik* (København: Sexologisk klinik, Psykiatrisk Center København 2011), s. 70.

⁴⁴ Thorkil Sørensen, *Det transsexuelle syndrom* (København: FADL's Forlag 1984), s. 32.

⁴⁵ Elsa Almås og Esben Esther Pirelli Benestad, *Sexologi i praksis* (Oslo: Universitetsforlaget 2006), s. 215.

⁴⁶ Thorkil Sørensen, *Det transsexuelle syndrom* (København: FADL's Forlag 1984), s. 37.

seksuelle ”tilfredsstillelse udløstes fra clitoris, der af kvinderne betragtedes som en slags under-udviket penis”.⁴⁷

Dette peger i retning af en hormonpåvirkning, der har givet et retningspræg. Når det gælder parforhold mellem to lesbiske har begreberne ”butch” og ”femme” været diskuteret siden 1950’erne. Det samme har begreberne ”top” og ”bottom” blandt bøssepar. Der har været en reaktion imod disse begreber, fordi de repræsenterer en analogi til den binære køns polaritet. Ikke desto mindre er der efter år 2000 stadig homoseksuelle par, der finder de nævnte kønsrollemodeller anvendelige.⁴⁸

Butch lesbiske har typisk kort hår, ingen make up og beklædning atypisk for kvinder, mens femme lesbiske ikke afviger fra kvinder, når det gælder fremtoning. Femme lesbiske har mindre testosteron end deres partnere, og de ser deres partnere som transkønnede, som spiller en maskulin rolle i deres seksuelle forhold.⁴⁹

I 1990’erne betragtede man seksuel orientering og kønsidentitet som to helt adskilte emner. Men der er personer, som er både homoseksuelle og transseksuelle på en og samme tid.⁵⁰ Derved opstår begreber som lesbiske mænd og kvindelige bøsser. Kategorien queer rummer både homoseksuelle og transseksuelle og andre kombinationer. En lesbisk mand refererer til en biologisk mand, der er transseksuel. Den biologiske mand har en kvindesjæl, som er seksuelt tiltrukket af kvinder.⁵¹ En kvindelig bøsse refererer til en biologisk kvinde, der er transseksuel. Den biologiske kvinde har en mandssjæl, som er seksuelt tiltrukket af mænd.

Der findes studier, der viser en høj hyppighed af personer, der blev seksuelt forulempet eller misbrugt som børn, som får en afvigende adfærd som voksne. En undersøgelse fra 2001 handler om ”substantial homosexual molestation”. Undersøgelsen inddrog 942 ikke-kliniske voksne personer. Bøsser og lesbiske rapporterede en signifikant højere hyppighed af seksuel forulempelse i barndommen end de heteroseksuelle mænd og kvinder. 46 % af de homoseksuelle mænd rapporterede homoseksuel forulempelse i modsætning til 7 % af de heteroseksuelle mænd. 22 % af de lesbiske rapporterede homoseksuel forulempelse i modsætning til 1 % af heteroseksuelle kvinder. Denne

⁴⁷ Ibid. s. 70-71.

⁴⁸ Glenn Wilson and Qazi Rahman, *Born Gay – The Psychobiology of Sex Orientation* (London: Peter Owen 2005), s. 137-138.

⁴⁹ Rachel Ann Heath, *The Praeger Handbook of Transsexuality Changing Gender to Match Mindset*, (Westport: Praeger Publishers 2006), s. 53.

⁵⁰ Ibid. s. 54.

⁵¹ Gitte Olesen, *Når mand vil gå som kvinde. Om køns kategorier, performance og følelser*, (Institut for Antropologi, Københavns Universitet maj 2002), s. 8-11 af 55 http://www.anthrobase.com/Txt/O/Olesen_G_01.htm (læst 12.06.2015).

undersøgelse var ifølge forskerne den første, der påviste en betydelig homoseksuel forulempelse af piger.⁵²

Der er personer, der er blevet seksuelt misbrugt som børn, som ikke bliver transseksuelle, homoseksuelle, prostituerede, eller lever i promiskuitet. Ovennævnte type undersøgelser viser en hyppighed, men ingen nødvendighed. Men seksuelle krænkelse af børn kan få vidtgående konsekvenser, som skader barnet, og som også kan præge kønsidentiteten og den seksuelle orientering senere hen i livet.

Sammenfattende må der konkluderes, at der ikke kan gives noget entydigt svar på, hvorfra transseksualiteten kommer i det enkelte menneskes liv. I en monografi fra 2014 om kønsidentitetsafvigelser gør forfatterkollegiet gældende, at det endelige svar på, hvordan og hvorfor en person bliver transseksuel stadig er gådefuldt, fordi der både er biologiske, psykologiske og sociale faktorer involveret.⁵³ Det er værd at notere.

Der er ikke nødvendigvis tale om en afgrænset kategori, når vi taler om diagnosen transseksualitet. Den transseksuelle person oplever ikke nødvendigvis kønnet som binært, men den subjektive oplevelse af kønnet kan variere og befinde sig forskellige steder på en skala mellem de to køn. For en del, men ikke for alle, er diagnosen samhørende med andre lidelser og i nogle tilfælde med personlighedsforstyrrelser, som gør det særligt svært. Den transseksuelle person kan i sin kønsidentitet og seksuelle orientering have flere elementer i sig fra andre afvigelser. Derfor må den transseksuelle person mødes som et helt særligt menneske, som ikke nødvendigvis ligner noget andet menneske.

Det er imidlertid klart, at den transseksuelle disposition ikke er et valg, men en tilstand, som en minoritet i vores samfund erfarer som en del af deres livsvilkår. Hvordan man derimod forvalter sin disposition, involverer det enkelte menneskes personlige valg. Udviklingen er gået i retning af at give transseksuelle hormonbehandling og kønsskifteoperation som den mest anerkendte løsning.⁵⁴ Der er også folk, der arbejder med forsøg på terapi for at reducere eller eliminere transseksualitet hos børn

⁵² Marie E. Tomeo, Donald I. Templer, Susan Anderson, Debra Kotler, Comparative Data of Childhood and Adolescence Molestation in Heterosexual and Homosexual Persons, *Archives of Sexual Behavior*, October 2001, Volume 30, Issue 5, s. 535-41, jf. <http://link.springer.com/article/10.1023/A%3A1010243318426> (Læst 02.06.2015).

⁵³ Annelou L. C. de Vries, Baudewijntje P.C. Kreukels, Thomas D. Steensma and Jenifer K. McGuire, Gender Identity development: A Biopsychological Perspective, i: Baudewijntje P.C. Kreukels, Thomas D. Steensma, Annelou L.C. de Vries (ed.), *Gender Dysphoria and Disorders of Sex Developments – Progress in Care and Knowledge*, (New York: Springer 2014), s. 53-80.

⁵⁴ Griet De Cuypere and Luk Gija, Care for Adults with Gender Dysphoria, i: Baudewijntje P.C. Kreukels, Thomas D. Steensma, Annelou L.C. de Vries (ed.), *Gender Dysphoria and Disorders of Sex Developments – Progress in care and Knowledge*, (New York: Springer 2014), s. 241.

og unge.⁵⁵ Nogle transseksuelle og homoseksuelle er åbne for forskellige former for samtaleterapi, men LGBT-miljøet betragter terapi, der kan forandre kønsidentiteten og den seksuelle orientering som en slags diskrimination, der skal forbydes ved lov.⁵⁶ Individets personlige valgfrihed betones meget i den vestlige kultur. Derfor opfattes det som urimeligt, at stærke pressionsgrupper vil begrænse den personlige frihed for de transseksuelle og homoseksuelle, som af egen drift ønsker professionel hjælp i forsøget på at ændre kønsidentiteten eller den seksuelle orientering i retning af at blive mere ciskønnet og heteroseksuel.

II. Loven om juridisk kønsskifte og dens konsekvenser

1. To love med stor principiel betydning

Da den nyvalgte regering (SF, S og R) i 2011 formulerede deres regeringsgrundlag, fremgik det, at den ville lovgive om seksuel ligestilling: ”Regeringen vil give alle medlemmer af den danske folkekirke mulighed for at blive gift i kirken – uanset deres seksuelle orientering. Regeringen vil

⁵⁵ Kenneth J. Zucker and Susan J. Brandley, *Gender Identity Disorder and Psychosexual Problems in Children and Adolescents*, (New York: Guilford Press 1995) og Kenneth J. Zucker, Hayley Wood and Doug P. VanderLaan, Models of Psychopathology in Children and Adolescent with Gender Dysphoria, i: Baudewijntje P.C. Kreukels, Thomas D. Steensma, Annelou L.C. de Vries (ed.), *Gender Dysphoria and Disorders of Sex Developments – Progress in care and Knowledge*, (New York: Springer 2014), s. 171-192.

⁵⁶ Neil Whitehead & Briar Whitehead, *My Genes Made Me do It!* (Whitehead Associates 2013 (3. Udgave)), s. 13.

derfor fjerne forbuddet mod vielser af homoseksuelle i folkekirken og i øvrigt undersøge yderligere tiltag i retningen af en kønsneutral ægteskabslovgivning". "Regeringen vil undersøge reglerne om kønskorrigerende behandling, herunder mulighederne for at foretage juridisk kønsskifte uden krav om kirurgiske indgreb".⁵⁷

At regeringen (2011-2015) havde en holdning til kønsneutral ægteskabslovgivning m.v. er et samfundsanliggende. Derimod er det en indblanding i kirkens indre anliggender at skrive ind i et regeringsgrundlag, hvilken vielsespraksis, der skal være i folkekirken. Det må nødvendigvis medføre voldsomme spændinger, når den verdslige stat ønsker at fremme en kønsneutral forståelse af ægteskabet og gøre det gældende i et luthersk kirkesamfund, hvor man hidtil med grundlag i Bibel og bekendelse ubetinget har fastholdt en kønspolær forståelse.

I 2012 blev loven om det kønsneutralt ægteskab indført i det danske samfund, og folkekirken fulgte op med et ritual til vielse eller velsignelse af to med samme køn. Et mindretal blandt biskopperne, et større mindretal af præster og et endnu større antal menighedsrådsmedlemmer og menige medlemmer af folkekirken protesterede mod denne udvikling. Ifølge de protesterendes forståelse forudsætter kirkens normative skrifter, Bibelen og den lutherske kirkes bekendelsesskrifter, kønspolariteten som en del af det kristne menneskesyn og finder ikke, at en kristen kirke har mandat til at velsigne en relation, som udtrykkeligt har Bibelens ord imod sig.⁵⁸ Essensen i det syn er, at et menneske enten er mand eller kvinde. Kønspolariteten er ikke blot et biologisk faktum, som fremgår af kromosomer, hormoner, kønsorganer, produktion af sæd- eller ægceller m.v. Den er også en gudvillet skaberordning, som danner de fundamentale byggesten i et ægteskab og i forældreskabet. Den seksualetik, som udledes af de bibelske skrifter, indebærer, at det seksuelle samliv, som finder sted inden for rammerne af det livslange ægteskab mellem en mand og en kvinde som skaberordning, er gudvillet og velsignet. Den seksuelle praksis, som finder sted uden for ægteskabet, hvad enten det er utroskab, promiskuitet, homoseksuelle forhold eller andet, er i strid med Guds vilje. Kirken kan derfor ikke forkynde Guds velsignelse over et homoseksuelt forhold, sådan som den kan forkynde det over et heteroseksuelt forhold. Et kønsneutralt syn på ægteskab er i strid med det kønspolære menneskesyn, som er udtrykt i kirkens normative skrifter.

Det syn tog bispeflertallet ikke hensyn til, da de indstillede et såkaldt kønsneutralt ritual til autorisation. Dog valgte de at imødekomme kirkens oprindelige holdning på et punkt, nemlig gennem

⁵⁷ Regeringen, *Et Danmark der står sammen – Regeringsgrundlag*, Oktober 2011, s. 66, jf. http://www.stm.dk/publikationer/Et_Danmark_der_staar_sammen_11/index.htm (Læst 10.08.2015).

⁵⁸ En udførlig teologisk begrundelse blev givet allerede i den nævnte rapport Carsten Elmelund Petersen m.fl.: *Kærligheden glæder sig ikke over uretten!* (Fredericia 1996).

en frihedslovgivning. Af *Lov om medlemskab af folkekirken* § 7 a. fremgår, at ”En præst kan undlade at vie to personer af samme køn”, og af *Stk. 2* fremgår, at ”En præst kan undlade at meddele kirkelig velsignelse af et ægteskab mellem to personer af samme køn”.⁵⁹ Det kommer også frem i *Lov om ægteskabets indgåelse og opløsning* fra 2012, § 17, hvor der står, at ministeren fastsætter regler for, hvordan en præst har pligt til at foretage en kirkelig vielse.⁶⁰ Det autoriserede ritual for vielse rummer en note, som angiver, at præster, som af teologiske grunde afviser at bruge ritualen for et par af samme køn, er fritaget fra at bruge det.⁶¹

I juni 2014 realiserede regeringen anden del af målet omkring seksuel ligestilling med loven om juridisk kønsskifte uden krav om kirurgiske indgreb. Den nye lov indebærer, at en person, der er fyldt 18 år og skriftligt har anmodet om juridisk kønsskifte begrundet i oplevelsen af at tilhøre det andet køn, efter en refleksionsperiode på 6 måneder opnår juridisk kønsskifte ved at få tildelt et nyt personnummer. Det er Økonomi- og Indenrigsministeriet, der tildeler nyt personnummer. ”Det er ikke muligt at foretage en egentlig efterprøvelse af, om ansøgningen vitterlig er begrundet i en oplevelse af at tilhøre det modsatte køn”.⁶² Hvis ministeriet bliver opmærksom på, at ansøgningen og den tilhørende erklæring er urigtig, kan tilladelsen til at få nyt personnummer ophæves. Det er ifølge bemærkningerne til loven udtrykt, at ansøgning om kønsskifte ikke må være begrundet i ønsket om at opnå kønsrelaterede fordele, at sløre sin identitet, at opnå større ligestilling eller at skifte køn for sjov.

Betydningen af juridisk kønsskifte blev efterfølgende drøftet i Folketingets kirkeudvalg, og derefter har kirkeministeriet spurgt de danske biskopper om de kirkelige konsekvenser for vielsespraksis m.v. Københavns biskop Peter Skov-Jakobsen svarede kirkeministeriet i et brev af d. 4. februar 2015 på baggrund af en drøftelse ved biskoppernes møde i januar 2015. Spørgsmålet gik på ”præsters pligt til at vie homoseksuelle par og transseksuelle par, herunder også eventuel pligt til at ægtevie par, hvor den ene person har gennemgået juridisk kønsskifte”.⁶³

Det fremgår af biskop Peter Skov-Jakobsens brev, at både det gamle og det nye personnummer skal følge en person i sager angående civilstatus. Denne åbenhed er et nødvendigt minimum. Det

⁵⁹ *Lov om medlemskab af folkekirken*, jf. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=142350> (Læst 10.08.2015).

⁶⁰ *Lov om ægteskabets indgåelse og opløsning*, jf. <https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=140525> (Læst 10.08.2015).

⁶¹ *Vielse af to af samme køn*, jf. <http://www.folkekirken.dk/Resources/Persistent/f637b71ae77d81e1ac67c6451b96aa7d0e89c688/vielse-af-to-af-samme-køn2.pdf> s.7. (Læst 10.08.2015).

⁶² Brev adresseret til kirkeministeriet, fra Peter Skov-Jakobsen Biskop over Københavns stift d. 4. februar 2015 ((Løbenr. 3979/15), s. 2 af 3.

⁶³ *Ibid.* s. 1 af 3.

betyder, at en præst, der får en forespørgsel om at vie to personer, ikke er i tvivl, hvis der er tale om et par, hvor den ene har fået foretaget et juridisk kønsskifte. Biskoppens svar er bemærkelses-værdigt. Peter Skov-Jakobsen skriver på bispekollegiets vegne, at et ”såkaldt juridisk kønsskifte falder således ikke ind under det område, hvor en præst kan have sådanne religiøse anfægtelser ved at skulle foretage en vielse, at biskoppen skal tage stilling til om præsten bør fritages fra at forestå vielsen”.⁶⁴

Det danske samfund har fået en kønsneutral ægteskabslovgivning og har efterfølgende fået en lov om muligheden for juridisk kønsskifte. Folkekirken fulgte op med et kønsneutralt vielsesritual i 2012. Det er dog stadig muligt at bruge det gamle ægteskabsritual, når brudeparret er en biologisk mand og en biologisk kvinde, og den enkelte præst har en frihedsret til ikke at vie to personer af samme biologiske køn. Men i 2015 fik folkekirken præster vielsespligt i forhold til at vie to personer af samme biologiske køn, hvor den ene har foretaget et juridisk kønsskifte.

2. Om sondringen mellem oplevet køn og biologisk køn

Formelt set er der stadig to køn i Danmark. Man kan enten have et cpr.nr. med lige endetal eller et cpr.nr. med ulige endetal. Det er stadig sådan efter muligheden for juridisk kønsskifte. Det lige ciffer angiver kvinde, og det ulige ciffer angiver mand. I en vis forstand er dette biologisk baseret og determineret, idet det bygger på en medfødt omstændighed. I samfundet er det en form for infrastruktur, hvor der ikke er noget grænseland for de transseksuelle. Virkeligheden defineres af oppositionsparret mand/kvinde.⁶⁵

Der har været mennesker før 2014, der fik kønsskifteoperation og nyt cpr.nr. De skiftede fra et køn til et andet køn. Det var et enten eller. En transperson, sådan som det er brugt og defineret fra 2000, er ”en person, hvis kønsidentitet eller kønsudtryk i større eller mindre grad er i uoverensstemmelse med vedkommendes biologiske køn fx en transvestit eller en transkønnet person”.⁶⁶ En transseksuel er en person ”med en kønsidentitet, der ikke stemmer overens med det biologiske køn, og med et ønske om at leve fuldt ud som det modsatte køn”.⁶⁷ De to definitioner taler om en uoverensstemmelse mellem kønsidentitet og biologisk køn, men fastholder samtidig, at der er to køn og taler om det modsatte køn.

Fra 2014 er det muligt at have et gammelt cpr. nr., der angiver det biologiske køn og et nyt cpr. nr., der angiver det juridiske køn. Begge numre skal fremgå af papirer på civilstatus. Det er en ny

⁶⁴ Ibid. s. 3 af 3.

⁶⁵ Beate Sløk-Andersen, *Køn som infrastruktur*, *Kvinder, Køn & Forskning*, Nr 2, 2011, s. 22-30.

⁶⁶ Den danske ordbog: transperson, jf. <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=transperson> (Læst 10.08.2015).

⁶⁷ Den danske ordbog: transseksuel, jf. <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=transseksuel&search=S%C3%B8g> (Læst 10.08.2015).

mulighed. Men hvad ligger bag? Sundhedsstyrelsens *Vejledning om udredning og behandling af transkønnede* foreligger i en version, der er opdateret 19. december 2014, dvs. efter loven om juridisk kønsskifte. Den siger en del om, hvad køn betragtes at være. Nogle begreber defineres.

Ved kønsidentitetsproblemer forstås i denne vejledning en uoverensstemmelse mellem den oplevede kønsidentitet og det biologiske køn. Ved transkønnede forstås personer, der oplever en sådan uoverensstemmelse og derfor søger behandling.⁶⁸

”Ved transseksuelle forstås personer, der har fået stillet diagnosen transseksualitet. Diagnosen transseksualitet (F64. 0) er i henhold til WHO’s ICD-10 klassifikation en kønsidentitetsforstyrrelse, som er karakteriseret ved et ønske om at leve og blive anerkendt som medlem af det modsatte køn, sædvanligvis ledsaget af en følelse af ubehag eller utilstrækkelighed ved egne anatomiske køns karakteristika og et ønske om hormonbehandling eller kirurgisk behandling, for at ændre disse i retning af det foretrukne køn. Diagnosen er ikke udtryk for en somatisk eller psykiatrisk sygdomstilstand”.⁶⁹

Transkønnede personer har ifølge Sundhedsstyrelsen diagnosen transseksualitet, som er et kønsidentitetsproblem, en uoverensstemmelse mellem det biologiske køn og det oplevede køn. Det er personer med en diagnose, men det er ikke en form for sygelighed, der hindrer deres skolegang, uddannelse og arbejdsliv direkte. For nogle, men ikke alle, vil der være koblet en form for sygelighed på, som hindrer et kirurgisk kønsskifte.

Sexologisk klinik har folk med faglig kompetence angående transseksualitet. Fagfolk derfra har givet viden fra sig, der giver svar på nogle af de spørgsmål, som udspringer af Sundhedsstyrelsens anvisninger. Der er de senere år sket en udvidelse af gruppen af personer, der søger om kønsskifte. Dels er selvbestemmelsesretten nået ud til flere personers bevidsthed, og flere både mænd og kvinder, som har levet med ægtefælle og børn, ønsker kønsskifte i den sidste del af deres liv.⁷⁰ Udviklingen er gået i retning af, at der er en ligelig fordeling af mænd og kvinder. Men får de tilfredsstillelse gennem ønsket om kønsskifte? Langtfra, hvis man skal tro fagfolkene fra Sexologisk klinik: ”En del personer har sider af både det ene og det andet køn i sig, og er derfor i en position, hvor de aldrig vil blive virkelig tilfredse. Sådanne personer skal undgå operation, idet sand-synligheden for, at de vil fortryde bagefter, er stor. Man ser kønsidentitetsproblematikker som et symptom i forbindelse med psykiske

⁶⁸ Sundhedsstyrelsen, *Vejledning om udredning og behandling af transkønnede* (19. december 2014), jf. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=167172> Afsnit: 1. Formål m.v., s. 1 af 8. (Læst 10.08.2015).

⁶⁹ Ibid. Afsnit: 1. Formål m.v., s. 1 af 8.

⁷⁰ Rikke Kildevæld Simonsen & Ellids Kristensen: *Transseksuelle i Sexologisk klinik*, i: Ellids Kristensen & Annamaria Giraldi: *25 år med Sexologisk klinik* (København: Sexologisk klinik, Psykiatrisk Center København 2011), s. 70.

lidelser som fx skizofreni og skizotype. Sådanne lidelser udgør en kontraindikation med hensyn til kønsskifteoperation”.⁷¹

Hvis en transkønnet person ønsker kirurgisk kønsskifte, omfatter det behandling med hormoner og kønsmodificerende kirurgi. Det er et meget detaljeret forløb, men en del af det er en ”somatisk undersøgelse af patienten, kromosomanalyse, måling af kønshormonniveau m.v.”.⁷² Sundhedsstyrelsen skal i henhold til sundhedsloven godkende kastration som led i kønsskifte, det vil sige fjernelse af æggestokke og livmoder hos kvinder og fjernelse af testikler hos mænd. De kirurgiske indgreb på genitalier kræver meget kompetent fagpersonale og mange ressourcer. Det omfatter:

”*Kvinde til Mand* - Den kønsmodificerende kirurgiske behandling af kvinde til mand omfatter fjernelse af livmoder, æggeledere, æggestokke og eventuelt vagina samt eventuelt tildannelse af mandligt udseende kønsorganer.

Mand til kvinde - Den kønsmodificerende kirurgiske behandling af mand til kvinde omfatter fjernelse af testikler, penisamputation og eventuelt tildannelse af kvindeligt udseende kønsorganer”. Dertil kommer ”tildannelse af neo-penis (*kvinde til mand*) og tildannelse af neo-vagina (*mand til kvinde*)”.⁷³ Fra mand til kvinde tilbydes hormonbehandling og brystimplantater og i nogle tilfælde kirurgi på adamsæble og stemmelæber, hvis stemmetræning hos en audiologopæd ikke har tilstrækkelig effekt. Fra kvinde til mand tilbydes brystreducerende kirurgi.

Hvis Sundhedsstyrelsen har givet tilladelse til kønsskifteoperation, og hvis kroppen har reageret korrekt på langvarig hormonbehandling, kan operation foretages. Fagfolkene fra Sexologisk klinik forklarer: ”Biologisk fødte mænd får tildannet vagina i forbindelse med kastration. Biologisk fødte kvinder får mulighed for indlæggelse af testikelproteser i de store kønslæber, samt metaoidplastik (fridesikring fra kønsbenet af den grund på grund af testosteronbehandlingen forstørrede klitoris, så den kan syne større og fungere som en lille penis) eller falloplastik (at man ud fra hud og væv på underarm tildanner en penis). De seneste år har Sundhedsstyrelsen givet tilladelser til at få falloplastik foretaget på det offentlige sundhedsvæsens regning i Belgien”.⁷⁴

Så langt er det relevant at notere de mange ressourcekrævende foranstaltninger, som samfundet stiller til rådighed for, at mennesker kan få ændret det hormonelle og fysiske køn.

⁷¹ Ibid. s. 71-72.

⁷² Sundhedsstyrelsen, *Vejledning om udredning og behandling af transkønnede* (19. december 2014) <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=167172> Afsnit: 1. Afsnit: 2.2 Udrednings- og observationsforløb, s. 2 af 8. (Læst 10.08.2015).

⁷³ Ibid. Afsnit: 2.3.5.2 Kastration og kirurgi på genitalier, s. 4 af 8.

⁷⁴ Rikke Kildevæld Simonsen & Ellids Kristensen: *Transseksuelle i Sexologisk klinik*, i: Ellids Kristensen & Annamaria Giraldi: *25 år med Sexologisk klinik* (København: Sexologisk klinik, Psykiatrisk Center København 2011), s. 73.

Samfundet stiller meget store ressourcer til rådighed for en meget lille gruppe mennesker, som har et problem med kønsidentiteten. De har ifølge Sundhedsstyrelsen en diagnose, uden at de dermed defineres som syge.

Det er bemærkelsesværdigt, at der under gældende lovgivning foretages henvisning til deponering og nedfrysning af sædceller med henblik på senere assisteret reproduktion samt henvisning til deponering af ægceller, hvor det er muligt at lægge disse tilbage til samme kvinde på et senere tidspunkt.⁷⁵ En biologisk mand, der juridisk og gennem en kønsskifteoperation har ændret status til kvinde, kan altså fortsat blive far. En kvinde kan få deponeret ægceller, så hun kan blive mor efter at have fået foretaget kønsskifteoperation til mand.

Samfundet støtter mennesker i at leve et dobbeltliv som både mand og kvinde. Den ny lovgivning giver en juridisk kvinde mulighed for fortsat at have penis og testikler og blive far. Kvinder, der vil leve som mænd, kan fortsat have skede, æggestokke og livmoder og føde børn. En lille gruppes problemer med kønsidentiteten får dermed konsekvenser for familielivet i næste generation. Et barn kan have en biologisk far, som samtidig i juridisk og social forstand er dets mor. Eller en biologisk mor, som i juridisk og social forstand er dets far. Det rejser nogle helt grundlæggende etiske spørgsmål, hvor et af de vigtigste er, om dette vitterligt tjener barnets tarv.

3. Høringssvar fra Det etiske Råd

Inden lovgivningen om juridisk kønsskifte blev endeligt vedtaget i Folketinget den 11. juni 2014, forelå et høringssvar fra Det etiske Råd den 27. marts 2014.⁷⁶ Motivationen bag forslaget er, at der ikke bør lægges unødige hindringer i vejen for personer, der oplever et misforhold mellem det biologiske køn og det køn, man identificerer sig med. Lovforslaget ”anerkender transseksuelle personers behov for og ønske om at tilhøre et andet køn end det, de biologisk tilhører”. Den transseksuelle person vil få lovhjemmel til at ”foretage et socialt kønsskifte, før personen eventuelt tager stilling til et irreversibelt fysisk kønsskifte. En kastration åbner ikke mulighed for fortrydelse, mens en vedtagelse af det fremsatte lovforslag derimod gør det muligt for transseksuelle at eksperimentere med deres køn og kønsidentitet, uden at det nødvendigvis har helt uigenkaldelige konsekvenser”.⁷⁷ De kan undgå et omfattende og irreversibelt fysisk indgreb.

⁷⁵ Afsnit Sundhedsstyrelsen, *Vejledning om udredning og behandling af transkønnede* (19. december 2014) <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=167172> Afsnit: 2.4 Anden behandling, s. 4 af 8. (Læst 10.08.2015).

⁷⁶ Høringssvarene kan ses på: <http://www.etiskraad.dk/EtiskRaad/Hoeringssvar/2014.aspx> (Læst 10.08.2015).

⁷⁷ Det etiske Råd, *Vedrørende høring over forslag til lov om ændring af lov om Det Centrale Personregister (tildeling af nyt personnummer til personer, der oplever sig som tilhørende det andet køn)* (Notat af 27. marts 2014), s. 6 af 7.

Det etiske Råd var uenige i vurderingen af, om det var rigtigt eller forkert at indføre muligheden for juridisk kønsskifte. Nogle af Det etiske Råds medlemmer ønskede at fastholde, at det konstaterede biologiske køn må være forudsætning for det juridiske køn. Andre, at det oplevede køn bør have forkørselsret og anbefalede på den baggrund lovens vedtagelse.

Den del af Det etiske Råd, som var afvisende over for lovforslaget, mente, at den juridiske fastlæggelse af køn ikke bør være et subjektivt anliggende. Der vil være vidtrækkende konsekvenser for samfundet at tildele personer et køn, hvis ikke individets biologiske køn følger med. Det kan få konsekvenser for ”værnepligt, fængselsvæsen m.m.”, hvor rettigheder og pligter er knyttet til køn.⁷⁸ ”Skal tidligere mænd, der har foretaget kønsskifte til kvinder, fx have adgang til centre for voldsramte kvinder, hvor kun biologiske kvinder hidtil har haft adgang?” - spørges der.⁷⁹ Man peger også på, at der ved juridisk kønsskifte vil være ”en ikke uvæsentlig misbrugsadgang bl.a. for kriminelle ved en adgang til juridisk kønsskifte uden biologisk ditto”.⁸⁰

Det etiske Råd overvejede en del forhold, som skal ændres i familiernes og samfundets måde at fungere på ved en vedtagelse. Det vil kræve en konsekvent gennemskrivning af mange love. Begreber som mor og far indebærer både rettigheder og forpligtelser, der skal omvurderes. Man pegede på, at ”det virker fejlproportioneret at imødekomme de forholdsvis få, der må forventes at ville gøre brug af lovforslagets muligheder for kønsskifte, i betragtning af de omfattende konsekvenser for samfundet som helhed, dette kommer til at indebære”.⁸¹

I et andet notat også fra den 27. marts 2014 har Det etiske Råd nævnt et eksempel med en biologisk kvinde, som har fået foretaget juridisk kønsskifte til juridisk mand, bliver gravid og føder et barn. ”Spørgsmålet er, om den person, der føder barnet, faktisk skal regnes for barnets far, hvis der er tale om en transseksuel tidligere kvinde, der har foretaget juridisk kønsskifte?”.⁸²

I samme notat redegøres for hidtidige begrænsninger i adgangen til den kønskorrigerende operation. Kønsskifteoperationen, kastrationen kan kun foregå, ”hvis ansøgeren er diagnosticeret transseksuel, har et vedholdende ønske om kastration og kan overskue konsekvenserne heraf. Diagnosen stilles efter en grundig udredning efter et længere forløb, sædvanligvis på mindst 2 år”.⁸³

⁷⁸ Ibid. s. 2 af 7.

⁷⁹ Ibid. s. 5 af 7.

⁸⁰ Ibid. s. 3 af 7.

⁸¹ Ibid. s. 5 af 7.

⁸² Det etiske Råd, *Vedrørende høring over forslag til ændring af sundhedsloven og lov om assisteret reproduktion i forbindelse med behandling, diagnostik og forskning m.v.* (Notat af 27. marts 2014), s. 5 af 13.

⁸³ Ibid. s. 2 af 13.

Det etiske Råd har peget på flere forhold i et høringsvar adresseret til Sundhedsstyrelsen angående autorisationsloven ved udredning og behandling af transkønnede patienter. Der skal udvises ”en åben, rummelig værdig og respektfuld tilgang til patientens problemstilling og med-inddragelse af patientens synspunkter og ønsker”.⁸⁴ De personer, som får afslag på medicinsk eller kirurgisk behandling, skal have tilbud om støttende og rådgivende samtaler.⁸⁵ Der kan hos nogle transkønnede personer være biologiske og medicinske hindringer for, at man kan tilfredsstille deres ønsker om kønsskifte.

Lov om det centrale personregister og Lov om ændring af sundhedsloven og lov om assisteret reproduktion i forbindelse med behandling, diagnostik og forskning m.v. blev ændret og de nye versioner er trådt i kraft den. 1. september 2014. Der kom 123 ansøgninger om at få juridisk kønsskifte efter den første uge. Det antal er lille i forhold til den ophobning, der var indtil den nye lovgivning var på plads.⁸⁶ Efter knapt et år var der 386 personer, der havde søgt om juridisk kønsskifte.⁸⁷ Det kan sammenholdes med, at Sundhedsstyrelsen over en otteårig periode fra 2005 til 2013 havde modtaget 54 ansøgninger om kønsskifteoperationer. Det er knapt 7 ansøgninger pr. år. Af de 54 ansøgninger er 7 afvist og 47 godkendt.⁸⁸

Det er en lille gruppe mennesker, der er blevet imødekommet med den nye lov. Samtidig har lovens konsekvenser været, at der sås tvivl om helt fundamentale grundbegreber i samfundet og familielivet som mand og kvinde, far og mor. Det er symptomatisk, at man har brug for en ny definition af mand og kvinde i selve lovteksten i *Lov om assisteret reproduktion*: ”I § 1 indsættes som stk. 3: »Stk. 3. I denne lov forstås ved: 1) Kvinde: en person med livmoder eller æggestoksvæv. 2) Mand: en person med mindst en testikel.«”.⁸⁹

Som nævnt er Det etiske Råds medlemmer ikke enige i deres udtalelser om, hvorvidt der skal indføres en lov om juridisk kønsskifte. Men deres høringsvar synliggør nogle relevante problemer

⁸⁴ Det etiske Råd, *Vedrørende høring vedr. udkast til vejledning om udredning og behandling af transkønnede* (dateret d. 20. juni 2014), s. 1 af 2.

⁸⁵ Ibid. s. 1 af 2.

⁸⁶ Rikke Gustavsen, 123 personer har søgt om at få juridisk kønsskifte, *Kristeligt Dagblad*, 8. september 2014, jf. <http://www.etik.dk/danmark/2014-09-08/123-personer-har-søgt-om-få-juridisk-kønsskifte> (Læst 13.04.2015).

⁸⁷ Mette Skov Hansen, FN tøver med at anerkende transkønnede, *Kristeligt Dagblad*, 21. august 2015, jf. <http://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/fn-toever-med-ankende-transkoennede> (Læst 24.08.2015).

⁸⁸ Brev fra Sundheds- og Forebyggelsesudvalget 2013-14, SUU Alm.del Bilag 167 Offentligt Til Sundhedsudvalget Lisa Andersen November 2013, jf. <http://www.ft.dk/samling/20131/almDEL/suu/bilag/167/1306872.pdf> (Læst 13.04.2015).

⁸⁹ *Lov om ændring af sundhedsloven og lov om assisteret reproduktion i forbindelse med behandling, diagnostik og forskning m.v.* http://www.folketingstidende.dk/RIpdf/samling/20131/lovforslag/L189/20131_L189_som_vedtaget.pdf s. 2. (Læst 10.08.2015).

ved at indføre en sådan lov. Folketingsflertallet vægtede den personlige valgfrihed ved at indføre en lov for juridisk kønsskifte højere end de påpegede problemer.

4. Nogle spørgsmål til de samfundsmæssige konsekvenser

1) Etablerer denne lov et tredje køn?

Nogle af de politikere, som var imod den nye lovgivning om juridisk kønsskifte frygtede, at der var tale om etablering af "et tredje køn".⁹⁰ I Sverige har man indført det kønsløse stedord (= pronomin) "hen" ved siden af de andre stedord, således at "han" (maskulinum), "hun" (femininum) og "hen" (kønsneutralt) er sideordnet i det svenske sprog.⁹¹ I Danmark har transseksuelle fra 2010 fået tilladelse til at sætte X (som udtryk for transkønnethed) som kønsbetegnelse i passet i stedet for M (male) eller F (female).⁹² Begrebsbrugen er dog ikke ny. I 1860'erne begyndte Karl-Maria Kertbeny at tale om det tredje køn.⁹³ Under alle omstændigheder relativiserer og eksperimenterer den ny lovgivning med de to køn. En lov tager udgangspunkt i den enkeltes personlige oplevelse af eget køn, og en anden lov i noget fysisk og biologisk (æggestok, testikel). Det gør, at en person i én sammenhæng kan være en mand og i en anden sammenhæng en kvinde. Den ny lovgivning er bevidst udformet, så det enkelte menneske kan eksperimentere med sit køn og således være biologisk far og juridisk mor samtidig.

2) Hvad gør det ved de dele af samfundet, hvor der stadig er en kønsopdeling?

Vil en biologisk mand, der har fået juridisk kønsskifte til kvinde, have ret til at spille kvindehåndbold? Vil personen kunne sagsøge de håndboldklubber og det forbund, der nægter adgang til det? Vil sportsverdenen blive nødt til at indføre en særskilt lovgivning, som sætter grænser mellem kønnene på baggrund af biologi og uafhængigt af juridisk køn. Vil en biologisk mand, der har fået juridisk kønsskifte til kvinde have adgang til bedefaciliteterne for kvinder i en svømmehal eller have adgang til dametoiletter i offentlige bygninger? Tirsdag den 5. maj 2015 gik en 37 årig person - som er biologisk mand – og som har været gift med kvinder to gange tidligere, og som er far til i alt seks børn, og nu er gift med en kvinde på femte år, ind i kvindernes omklædningsrum i Viborg

⁹⁰ Kenneth Lund, Borgerlig frygt: Lov om kønsskifte vil skabe et tredje køn, *Politiken* 28. februar 2014, jf. <http://politiken.dk/indland/politik/ECE2221805/borgerlig-frygt-lov-om-koensskifte-vil-skabe-et-tredje-koen/> (Læst 10.08.2015).

⁹¹ Søren Frederiksen, Nu optager svenskerne "hen" i ordbogen, *Kristeligt Dagblad* 11. april 2015, s. 3.

⁹² Rikke Kildevæld Simonsen & Ellids Kristensen, Transseksuelle i Sexologisk klinik, i: Ellids Kristensen & Annamaria Giraldi, *25 år med sexologisk klinik* (København: Sexologisk klinik, Psykiatrisk Center København 2011), s. 73.

⁹³ Rachel Ann Heath, *The Praeger Handbook of Transsexuality Changing Gender to match Mindset*, (Westport: Praeger Publishers 2006), s. 2.

svømmehal.⁹⁴ Da den biologiske mand gik derind, skabte det panik i den flok ældre damer, primært pensionister, at en mand med tissemand og ingen bryster pludselig stod der. Personen føler sig angiveligt som kvinde og har fået juridisk kønsskifte. Den pågældende har givetvis foretaget handlingen for at teste, hvilken reaktion der kom fra samfundet. Eksemplet er illustrativt, idet denne biologiske mand er biologisk far til seks børn, men efter det juridiske kønsskifte er personen ikke juridisk far til børnene. De har derimod to juridiske mødre.

3) *Hvad med kønsopdelt lovgivning i samfundet?*

Vil en biologisk mand, der har fået juridisk kønsskifte til kvinde, slippe for at aftjene sin værnepligt? Vil en person, der har fået juridisk kønsskifte, søge stillinger, hvor der i stillings-opslaget fremgår, at virksomheden ønsker en person med et bestemt køn for at rette op på kønkvoteringen?

4) *Hvad med andre eksempler på brug af loven i strid med intentionen?*

Vil en voldelig ægtemand, der har mishandlet sin kone, kunne skifte køn og opsøge konen på et center for voldsramte kvinder? Vil et homoseksuelt par kunne tvinge en præst til at foretage en vielse ved at den ene part får foretaget juridisk kønsskifte? Der er eksempler på to biologiske mænd, der er blevet viet, efter at den ene har fået juridisk kønsskifte.⁹⁵ Der er i visse tilfælde en glidende overgang mellem homoseksuelle og transseksuelle. Fagfolkene fra Sexologisk klinik siger nemlig, at ”på trods af liberalisering af homoseksuelles muligheder og mindre stigmatisering af denne gruppe, ser vi stadig en gruppe af feminiserede mandlige homoseksuelle, som ønsker operation”.⁹⁶

5) *Hvordan hindre at psykisk syge mennesker bruger loven mod dens intention?*

Hvert år afvises en række psykisk syge mennesker fra at få foretaget fysisk kønsskifte. De sorteres fra på grundlag af et lægefagligt skøn. Loven om juridisk kønsskifte er sikret mod impulshandlinger ved at have et halvt års betænkningstid. Men der kræves ikke en diagnose som transseksuel, en forudgående samtale med en psykolog eller accept fra en læge. Hvordan vil man hindre psykisk syge mennesker i at bruge loven i strid med dens intention?

5. Hvad konstituerer et menneskes køn?

I praksis bliver et barns køn fastlagt ved det sanseindtryk, som jordmoderen og/eller lægen gør umiddelbart efter fødslen. Hun/han kaster et blik på barnets genitalier og siger enten: ”Det er en

⁹⁴ Kenan Seeberg, Kønsskiftet mand skabte panik i svømmehal, i: *BT* 5. maj 2015, jf. <http://www.bt.dk/danmark/koensskiftet-mand-skabte-panik-i-svoemmehal> (Læst 10.08.2015).

⁹⁵ dbb-jema, Min mand er Danmarks smukkeste kvinde i: *BT* 15. juni 2015, jf. <http://www.bt.dk/danmark/min-mand-er-danmarks-smukkeste-kvinde> (Læst 10.08.2015).

⁹⁶ Rikke Kildevæld Simonsen & Ellids Kristensen, Transseksuelle i Sexologisk klinik, i: Ellids Kristensen & Annamaria Giraldi, *25 år med Sexologisk klinik* (København: Sexologisk klinik, Psykiatrisk Center København 2011), s. 71.

dreng!" eller "Det er en pige!". Det er baggrunden for den registrering, der bliver foretaget efter fødslen, og som bestemmer tildelingen af personnummer.

Der findes en meget lille gruppe mennesker med diagnosen transeksuelle, derfor er det blevet nødvendigt at sondre mellem biologisk køn og oplevet køn. Det oplevede køn er kønsidentiteten, som sidder i personligheden. Hos en transseksuel er det oplevede køn i uoverensstemmelse med det biologiske køn, som er en samlebetegnelse for kromosomalt, hormonelt og fysisk køn. Det hormonale køn handler om produktion af mandlige eller kvindelige kønshormoner. Det er vanskeligt at tolke på, fordi det ikke er entydigt, idet både mænd og kvinder producerer både mandlige og kvindelige hormoner, men ikke i samme mængde.⁹⁷ Hormonbalancen kan ændres ved behandling. Det fysiske køn er de mandlige eller kvindelige kønsorganer, og som er forbundet med evnen til reproduktion. Disse kan fjernes ved kønskorrigerende behandling. I loven om assisteret reproduktion defineres kønnet ud fra det fysiske køn, så en mand er en person med mindst én testikel, og en kvinde er en person med æggestok og livmoder.⁹⁸

Det kromosomale køn er givet fra fødslen og en del af hver eneste celle i kroppen. Det udgør en biologisk konstant i kønnet. Bag den subjektive størrelse, det oplevede køn, ligger en størrelse, som er grundlæggende for kønnet gennem hele menneskelivet. Det er kønskromosomerne. Normalt har mennesker 46 kromosomer, hvoraf de to er kønskromosomer. Kvinden har to X-kromosomer, 46,XX, mens manden har et X- og et Y-kromosom, 46,XY. Kønskromosomerne kan ikke ændres.

Der er enkeltpersoner med kromosomafvigelser. Leonard Sax påpeger, at personer med Turners syndrom, 45,X (hvor piger mangler et X kønskromosom), Klinefelters syndrom, 47,XXY (hvor drenge har et X kønskromosom for meget) og andre lignende afvigelser kan være sterile uden at have fejludviklede kønsorganer. Her er der ikke tvivl om kønnet. Intersex-kategorien er kun de tilfælde, hvor der er tvivl om kønnet ud fra genitalierne. Leonard Sax skriver derfor: "More than 99.98 % of humans are either male or female".⁹⁹ Ud fra en samlet vurdering af kønskromosomer og genitalier er der ikke tvivl om det biologiske køn for 99,98 % af befolkningen. Det er et synspunkt, som denne rapport noterer med tilslutning.

⁹⁷ Alice Domurat Dreger: *Hermafrodites and the Medical Invention of Sex*, (Cambridge: Harvard University Press 1998), s. 7.

⁹⁸ *Lov om ændring af sundhedsloven og lov om assisteret reproduktion i forbindelse med behandling, diagnostik og forskning m.v.*, jf.

http://www.folketingstidende.dk/RIpdf/samling/20131/lovforslag/L189/20131_L189_som_vedtaget.pdf

s. 2, (Læst 10.08.2015).

⁹⁹ Leonard Sax, How Common is Intersex? A Response to Anne Fausto-Sterling, *The Journal of Sex Research*, Vol. 39, number 3, August 2002, s. 174-178.

Selv om regeringen (2011-2015) med sine lovforslag ønskede at fremme en kønsneutral ideologi, modsiges det af selve den biologiske konstant, der ligger i det kromosomale køn. Det er tillige svært at komme uden om den almenmenneskelige erfaring, der ligger i den binære kønsopfattelse, at mennesket er enten mand eller kvinde. Selve den transeksuelle diagnose, at en mand oplever sig som kvinde, eller at en kvinde oplever sig som mand, forudsætter den binære kønsopfattelse. Lovgivningen har også været nødt til i personregistreringen og ved tildeling af nyt personnummer at fastholde et oprindeligt personnummer, der angiver det biologiske køn, til forskel fra det nye personnummer, som angiver det juridiske køn.

6. De interseksuelle i forhold til lovgivningen om juridisk køn

Fra dyreverdenen kendes arter, der er tvekønnede, og som har begge køn, både evnen til at befrugte (maskulint) og evnen til at blive befrugtet (feminint). Det er kendt fra f.eks. snegle. Dyrearter med disse funktioner kaldtes hermafroditter. En mikroskopisk lille gruppe mennesker fødes med både æggestokke og testikler pga. en fejludvikling tidligt i fosterstadiet. Langt de fleste af disse tilfælde har et XX kromosommønster. Hos ekstremt få mennesker på jordkloden er der fundet celler med kønskromosomerne XX et sted i kroppen og celler med kønskromosomerne XY andre steder i kroppen. Dette fænomen kaldes "chimerism" og kan opstå, hvis to embryoer fusionerer umiddelbart efter befrugtningen.¹⁰⁰

Den lægelige vurdering af børn født med både æggestokke og testikler har været, at man fjernede testikelvævet, som ofte var iblandet væv i underlivet. Det har man gjort, fordi risikoen for testikelcancer er meget højere end risikoen for cancer i æggestokke.

Der er en lille gruppe på op imod 0,02 % af befolkningen, hvor der er tvivl om det biologiske køn. Den faglige betegnelse er Disorder of Sexual Development eller interseksuelle. Afvigelsen er opstået meget tidligt i graviditeten. Det er genetiske og hormonelle forhold, der styrer den tidlige udvikling af et embryo. Ægcellen er altid bærer af et X-kromosom, mens sædcellen er bærer af enten et X-kromosom eller et Y-kromosom. Kromosomsammensætningen er fastlagt ved befrugtningen, men i de første 6-7 uger af graviditeten er der ikke forskel på embryoet/fosteret, hvad angår kønsorganer. Det er hormonpåvirkningen, der styrer udviklingen af de indre kønsorganer; æggestokke og

¹⁰⁰ Alice Domurat Dreger, *Hermafrodites and the Medical Invention of Sex*, (Cambridge: Harvard University Press 1998), s. 37.

testikler.¹⁰¹ Opdagelsen af DSD sker først efter, at de dobbelttydige ydre kønsorganer viser sig. Det er typisk en meget lille penis eller en meget stor klitoris, der indikerer afvigelse.¹⁰²

Der er flere muligheder:

- 1) En kromosomal pige 46,XX DSD med maskuline ydre kønsorganer, f.eks. forstørret klitoris pga. hormonal ubalance i fostertilstanden.
- 2) En kromosomal dreng 46,XY DSD med undermaskuliniserede kønsorganer pga. hormonal ubalance i fostertilstanden.
- 3) CAIS, en tilsyneladende pige med skjulte testikler.¹⁰³

Det typiske er, at fejludvikling opstår ”i en æg- eller en sædcelle i kromosomerne eller i foster-/graviditetsanlægget lige efter befrugtningen”.¹⁰⁴ I de første 6 uger af graviditeten er kønsorganerne de samme for drenge og piger. Fra syvende uge begynder drenges kønsorganer at udvikles, idet de påvirkes af testosteron. Den egentlige forskel på testikler og æggestokke udløses af SRY-genet, som er lokaliseret på Y-kromosomet. SRY-genet er ansvarligt for udviklingen af testikler. Under resten af graviditeten udvikles kønsorganerne under påvirkning af hormonerne.¹⁰⁵ For at et befrugtet æg med kromosomsammensætningen for dreng kan udvikle maskuline kønsorganer, må den testis-determinerende faktor (TDF) på Y kromosomet påvirke udviklingen af testikler. Andre faktorer skal gøre sig gældende, hvis der skal udvikles æggestokke og æggeledere. Udviklingen i graviditetens første 12 uger er afgørende. Den rette hormonpåvirkning skal være til stede for, at det enten bliver en pige eller en dreng.¹⁰⁶ Sammensætningen af kønskromosomer er fastlagt efter, at æg- og sædcelle er smeltet sammen. Forkert hormonpåvirkning tidligt i fosterstadiet kan føre til fejludvikling af kønsorganer.

Konkluderende kan det siges, at den binære kønsforståelse er dybt forankret helt ned på celleniveau i menneskets krop gennem kromosomsammensætningen. Selv når man inkluderer de sjældne tilfælde, hvor der er tvivl om det biologiske køn, vil fagfolks orienteringspunkt i kirurgisk, medicinsk og psykologisk behandling være den binære kønsforståelse. Den gruppe af mennesker, hvor der pga.

¹⁰¹ Amy B Wisniewski, Steven D. Chernausk, Bradley P. Kropp, *disorders of sex development – A Guide for PARENTS and PHYSICIANS*, (Baltimore: The Johns Hopkins University Press 2012), s. 4.

¹⁰² Ibid. s. 11.

¹⁰³ Amy B Wisniewski, Steven D. Chernausk, Bradley P. Kropp, *disorders of sex development – A Guide for PARENTS and PHYSICIANS*, (Baltimore: The Johns Hopkins University Press 2012), s. 67.

¹⁰⁴ Forældreforeningen UniqueDanmark, Lægerne på Kennedy Institutet – Statens Øjenklinik, Center for Små Handicapgrupper, *Sjældne kromosomafvigelser*, 2006, s. 10, jf. <http://www.kennedy.dk/default.aspx?id=107> (Læst 10.08.2015).

¹⁰⁵ Rachel Ann Heath, *The Praeger Handbook of Transsexuality Changing Gender to match Mindset*, (Westport: Praeger Publishers 2006), s. 19-21.

¹⁰⁶ Elsa Almås og Esben Esther Pirelli Benestad, *Sexologi i praksis* (Oslo: Universitetsforlaget 2006), s. 176.

Disorder of Sexual Development er tvivl om deres biologiske køn, har ikke glæde af loven om juridisk kønsskifte, som handler om, at det oplevede køn strider mod deres biologiske køn. I de ekstremt få tilfælde, hvor et barn med DSD er blevet tilkendt det forkerte køn fra fødslen eller tilhører den ekstremt sjældne gruppe af tvekønnede, som kromosomalt og fysisk er begge køn, bør samfundet have en imødekommende holdning til at skifte personnummer. Men dette bør vel at mærke ske ikke alene på baggrund af oplevet køn, men på baggrund af en samlet vurdering af såvel oplevet køn som hormonelt, fysisk og kromosomalt køn.

7. Opsummering: Vurdering af loven om juridisk kønsskifte

Intentionen med loven er at imødekomme mennesker med diagnosen transseksualitet, der oplever en uoverensstemmelse mellem deres biologiske køn og deres oplevede køn. De kan fremover foretage et socialt kønsskifte, før de eventuelt tager stilling til, om de gennem en operation vil have foretaget et fysisk kønsskifte. I betænkningen til lovforslaget er understreget, at ansøgningen om at skifte juridisk køn skal være begrundet i oplevelse af at tilhøre det andet køn og ikke i at skifte køn for sjov, som led i en aktion for større ligestilling mellem mænd og kvinder, et forsøg på at sløre sin identitet eller for at opnå kønsrelaterede fordele. Mens lovgivningen om fysisk kønsskifte kræver mindst to års betænkningstid, samtaler med fagpersoner og endelig vurdering af fagpersoner, hvor for eksempel en del psykisk syge sorteres fra, kan ansøgning om juridisk kønsskifte foretages elektronisk uden nogen vurdering eller kontrol ud over en betænkningstid på seks måneder.

Fortalere for loven betoner individets personlige valgfrihed og ønsket om seksuel ligestilling. Tilsyneladende vægtes det højere end alle indvendinger, hvor der her blot skal opregnes de væsentligste:

- Det mest fundamentale spørgsmål er, om man varetager individets personlige tarv ved at gøre køn til et valg og lade det diffuse udtryk oplevet køn have forkørselsret frem for biologisk køn. Er det virkelig den bedste måde, det danske samfund kan hjælpe de mennesker, der oplever en uoverensstemmelse mellem oplevet køn og biologisk køn? De grundlæggende spørgsmål handler om menneskesyn og værdier: Skal det danske samfund støtte og værne om det kønspolære menneskesyn eller forsøge at fremme et kønsneutralt menneskesyn?
- Kønnen er ikke blot et privat og subjektivt anliggende, men et familiært og samfundsmæssigt anliggende, og det er knyttet sammen med væsentlige identitetsmarkører. Fremover vil en juridisk mand kunne være gift med en mand eller kvinde, men have ret til at beholde sin livmoder og føde børn. Juridisk er han/hun barnets far, biologisk er han/hun barnets mor.

Tjener en sådan lovgivning vitterlig barnets tarv? Efter vores bedste skøn undergraver loven det væsentlige indhold i en række helt fundamentale menneskelige identitetsmarkører og relationer. Hvis man mener, at begreberne ”far” og ”mor” udover at give bestemte rettigheder og forpligtelser også er bærere af forskellige værdier og forventninger, er sådanne ændringer meget problematiske. Dette illustreres af, at børneloven har måttet ændres, så den var opdateret i forhold til den nye juridiske virkelighed.

- Loven har ingen gardering mod, at psykisk syge vil gøre brug af den i strid med lovens intention. Der er et halvt års betænkningstid for at hindre impulshandlinger. Men lovgiverne afviste en model med at inddrage en lægefaglig vurdering i processen
- En række rettigheder og pligter i samfundet er knyttet til køn. Fremover kan man for eksempel undgå den almindelige værnepligt for mænd, hvis man to gange med seks måneders mellemrum underskriver en erklæring om, at ansøgningen om nyt personnummer er begrundet i en oplevelse af at tilhøre det andet køn. Selv om dette vil være i strid med lovens intention, har loven ikke indbygget nogen form for kontrol, der kan forebygge misbrug.
- De eksisterende kønsbegreber regulerer i samfundet en række væsentlige praktiske funktioner, som ikke kan forenes med at gøre kønnet til et subjektivt anliggende. Skal biologiske mænd, der juridisk set er kvinder, bruge offentlige toiletter for M eller K, have adgang til kvinders omklædningsrum i en svømmehal, til et center for voldsramte kvinder eller til kvindelige sportsgrene?
- Loven har ingen gardering mod misbrug. Den enkle adgang til juridisk kønsskifte åbner en ikke uvæsentlig misbrugsadgang for kriminelle, der vil sløre deres identitet.
- Der fødes på verdensplan yderst få mennesker, som er helt eller delvis tvekønnede. At sådanne fra fødslen kan være tildelt det forkerte køn, kan ikke udelukkes. Det er ikke denne gruppe, loven imødekommer, men derimod dem, hvor det oplevede køn ikke svarer til deres biologiske køn. Intentionen med lovforslaget var at imødekomme den lille gruppe i samfundet, som har fået stillet diagnosen transseksuelle. Resultatet er blevet en lovgivning, som forudsætter et menneskesyn, hvor man kan løsrive køn og identitet og dertil hørende grundrelationer (mor og far) fra menneskets biologiske grundstruktur. Menneskets kønsidentitet knyttes alene til menneskets opfattelse og valg. Der kan stilles helt fundamentale spørgsmål ved dette menneskesyn og ved lovens personlige, familiære og samfundsmæssige konsekvenser.

III. De kirkelige konsekvenser af lovgivningen om juridisk kønsskifte set i lyset af det bibelske syn på køn, seksualitet og ægtevielse

1) Biskoppernes beslutning af 4. februar 2015

Kirken har altid skullet forholde sig til, hvordan den møder mennesker med en problemfyldt kønsidentitet. Det er heller ikke nyt, at nogle mennesker har diagnosen transseksuelle. Det nye er, at kirken skal forholde sig til mennesker, der har skiftet juridisk køn uden hormonel behandling og

kirurgiske indgreb. Helt praktisk skal folkekirkens præster fremover forholde sig til et par nye situationer:

En biologisk mand og en biologisk kvinde anmoder om en kirkelig vielse eller velsignelse. Ved gennemgang af papirerne fremgår det, at den ene har et oprindeligt personnummer, som angiver, at han/hun har skiftet juridisk køn. Biologisk er der tale om to mennesker af forskelligt køn, og præsten og de tilstedeværende oplever, at de står over for en mand og en kvinde. Men ifølge dansk lovgivning og biskoppernes tolkning heraf er de at regne for to personer af samme køn.

En anden mulighed er, at to, der ser ud til at være af samme biologiske køn, anmoder om en kirkelig vielse eller velsignelse. Ved gennemgang af papirerne viser det sig, at den ene har fået foretaget juridisk kønsskifte. Juridisk er der tale om en mand og en kvinde, men det, som præsten og de tilstedeværende ser og oplever ved den kirkelige handling, er to personer af samme biologiske køn, som gerne vil giftes.

I biskop Peter Skov-Jakobsens udtalelse af den 4. februar 2015 udtaler han, at det er ”biskoppernes opfattelse, at har man fået myndighedens godkendelse til at skifte personnummer, da er den pågældende at betragte som tilhørende det tilsvarende køn”. ”Et såkaldt juridisk kønsskifte falder således efter biskoppernes opfattelse, ikke ind under det område, hvor en præst kan have sådanne religiøse anfægtelser ved at skulle foretage en vielse, at biskoppen skal tage stilling til om præsten bør fritages fra at forestå vielsen”. Dermed stiller han folkekirkens præster i den problematiske situation, at der er vielsespligt. Den samvittighedsfrihed, som det er til at kunne sige nej til at vie to af samme køn, gælder ikke de situationer, hvor den ene har fået foretaget et juridisk kønsskifte. Der kan stilles en række spørgsmål til biskoppernes beslutning.

1) Lovgivningen om juridisk kønsskifte forudsætter et menneskesyn, hvor menneskets køn forstås som en social konstruktion og et individuelt valg, som er uafhængig af biologiske størrelser, som kønskromosomer og fysiske kønsorganer. Som påvist i forrige afsnit involverer lovgivningen en række værdimæssige og etiske spørgsmål, som gør, at den nye lov er etisk og samfundsmæssigt problematisk. Er det ikke netop kirkens samfundskritiske opgave i en sådan situation at stille de etiske og værdimæssige spørgsmål til lovgiverne i stedet for blot at svare anerkendende?

2) Indeholder kirkens normative skrifter en forståelse af menneskes biologiske vilkår som kønspolær og dermed en forpligtende vejledning for kønspolariteten som konstituerende for ægteskab og familieliv? Er den bibelske forståelse af mennesket som en grundlæggende enhed af krop og personlighed ikke i modstrid med den forståelse af køn, som den nye lov forudsætter?

3) Folkekirkens præster har i årtier haft forskelligt syn på ægteskabsforståelsen, og det har resulteret i, at præster har en lovfæstet ret til at sige nej til at vie fraskilte og nej til at vie to af samme køn. Hvorfor skal de præster, som finder det i strid med deres overbevisning, pålægges vielsespligt i denne sag?

Biskop Peter Skov-Jakobsens svar forudsætter, at når en person har fået nyt personnummer, så har vedkommende det nye juridiske køn. Det betyder, at præster har pligt til at vie en biologisk mand til en biologisk mand (der juridisk er kvinde) og ligeledes har pligt til at vie en biologisk kvinde til en biologisk kvinde (der juridisk er mand). Folkekirkens præster fik frihed til at sige nej til at vie to af samme køn i 2012. Men to år efter fik folkekirkens præster vielsespligt i forhold til at vie to personer af samme biologiske køn, hvor den ene har fået foretaget et juridisk kønsskifte.

Et ægteskab bør kun indgås af en biologisk mand og en biologisk kvinde uden juridisk kønsskifte. Hvis en biologisk mand og en biologisk kvinde, hvoraf den ene har foretaget juridisk kønsskifte, bliver gift, vil deres eventuelle børn have to juridiske mødre, og mangle en juridisk far, eller have to juridiske fædre og mangle en juridisk mor.

Det er overraskende, at biskopperne ikke giver samme frihed til at sige nej, som der i dag er ved at vie to personer af samme køn. Hvordan kan ti biskopper hævde, at ingen af de 2000 præster i folkekirken kan have sådanne religiøse anfægtelser ved denne sag?

2. Er menneskets køn et valg eller et vilkår?

Ifølge denne rapport hører det med til en luthersk kirkes identitet, at den i sit menneskesyn og etiske vejledning har de bibelske skrifter som udgangspunkt. Derfor har folkekirken for eksempel Luthers forklaring til De ti Bud som en del af sit bekendelsesgrundlag. At den enkelte præst er bundet og forpligtet på Bibelen og folkekirkens bekendelsesskrifter er tydeliggjort i det præsteløfte, den enkelte præst tilslutter sig og er samvittighedsmæssigt bundet til ”med regnskabsdagen for øje”. Med det grundsyn bliver det afgørende at forholde sig til det syn på mennesket, på kønspolaritet, ægteskabsforståelse og syn på familiære værdier, der udfoldes i de bibelske skrifter.

I Løgstrups og Sløks hjemland er det blevet et gangbart synspunkt at afvise, at der findes en kristen etik, der kan udledes af Bibelen. Næstekærlighedsbuddet og det menneskesyn, som ligger heri, er alment forpligtende. Ikke fordi det står i Bibelen, men fordi det kan udledes af, at når det ene menneskes liv er viklet ind i det andet, så udspringer en fordring til at tage vare på næstens liv og at elske næsten. Men hvordan det enkelte menneske forvalter og indholdsbestemmer kærlighedsbuddet, er dets eget valg og ansvar.

Som nævnt har denne rapport og de lutherske bevægelser, der står bag, et andet grundsyn, som først og fremmest er begrundet i centrale bibelske udsagn, men som også har støtte i Luthers lille Katekismus og Den augsburgske Bekendelse. Her forudsættes det dobbelte kærlighedsbud som den overordnede norm. Men da det enkelte menneske, også det kristne menneske, har egoismen som en del af sin naturlige tilbøjelighed, må kærlighedsbuddet konkretiseres, sådan som det sker i De ti Bud, og sådan som De ti Bud konkretiseres i Jesu forkyndelse og i de nytestamentlige breves for-maninger. Hos Jesus og Paulus er næstekærligheden en sammenfatning af de konkrete bud (Matt 22,34-40; Rom 13,8-10). Men sammenfatning er noget andet end erstatning. De konkrete bud er en udfoldelse og indholdsbestemmelse af kærlighedens ytringer og grænser.

Bibelen udtaler sig ikke om alt, og ikke alt, den udtaler sig om, for eksempel i Moseloven, kan umiddelbart gøres gældende for kristne i dag. I en lang række sager skal der foretage et personligt skøn i de etiske valg. Men det er vigtigt, at dette skøn sker på baggrund af en række overordnede værdier og etiske retningslinjer, som formuleres i Det gamle Testamente, og som bekræftes i Det nye Testamente som gældende for alle mennesker til alle tider. Her skal fremhæves nogle af de overordnede værdier, som er vigtige for den aktuelle sag.

1) Mennesket er en grundlæggende enhed af krop og personlighed.

De bibelske tekster forudsætter, at livet er givet af Gud. Den enkelte har ansvar for, hvordan livet og alle Guds gaver bruges i ansvarlighed. Mennesket er en enhed af krop og personlighed. Gud står bag menneskets liv og dets biologiske køn og krop med alle detaljer.¹⁰⁷ Knogler, hjerte, nyre, sjæl og personlighed, inklusive menneskets køn er sammentænkt som en enhed i de bibelske tekster. Det er Gud, som har vævet fosteret sammen til en grundlæggende enhed af krop og sjæl. Han har omsorg fra fosteret fra før fødslen. Den mand, der utilsigtet kommer til at ramme en gravid kvinde, så hun aborterer, pådrager sig skyld (2 Mos 21,22).

I NT er grundsynspunktet det samme. De første kristne stod i en konfrontation for at fastholde det menneskesyn, de kendte fra GT. De mødte i den antikke græske kultur i platonismen og gnosticismen et menneskesyn, hvor det synlige legeme var mindre værdifuldt end menneskets ånd. Paulus afviste denne græske tænkning og værdsatte legemligheden: ”Eller ved I ikke, at jeres legeme er et tempel for Helligånden, som er i jer, og som I har fra Gud?” (1 Kor 6,19).

2) Kønspolariteten er et skabergode og en grundlæggende del af vores menneskelighed.

Det bibelske syn på livet, kønnet og kroppen er, at alt dette er en helhed, der er givet af Gud. Kønspolariteten er tænkt med i dette. Det er ikke holdbart at tænke, at Gud har skabt mennesket som

¹⁰⁷ Neh 9,6; Sl 33,13-15; Sl 36,8-10; Sl 139,13-16; Es 44,2; Es 44,24; Es 49,5; Jer 1,5; Ez 18,4.

en helhed, bortset fra kønnet. Hverken køn eller seksualitet er syndigt i sig selv, selvom det har været hævdet af og til af visse grupper i kirkens historie. Seksuallivet er villet af Gud, som Paulus udtrykker det: ”En mand skal give sin hustru, hvad han skylder hende, og en hustru ligeså sin mand. En hustru råder ikke over sit legeme, men det gør hendes mand; ligeså råder heller ikke en mand over sit legeme, men det gør hans hustru” (1 Kor 7,3-4). Han tager til genmæle imod dem, der nedværdiger ægteskabet med det tilhørende seksualliv: ”De forbyder ægteskab og kræver, at man holder sig fra føde, som Gud har skabt til at modtages med tak af dem, der tror og har erkendt sandheden. For alt, hvad Gud har skabt, er godt og skal ikke forkastes, når man tager imod det med tak; for det helliges ved Guds ord og ved bøn” (1 Tim 4,3-5). I den antikke græske verden forestillede man sig, at det egentligt menneskelige tilhørte noget ikke-fysisk, én ideverden. I det jødiske og kristne menneskesyn er mennesket altid forstået som en enhed af krop og personlighed.

3) Ægteskabet som en livslang pagt mellem én mand og én kvinde er en del af Guds skaberordning og den binære kønspolaritet er en del af Guds skaberordning.

I vielsesritualet er den første læsning, at Gud skabte mennesket i sit billede som mand og kvinde (1 Mos 1,27). Det er blevet hævdet, at Gud først skabte mennesket og derefter kønnet.¹⁰⁸ Det er en fejllæsning, idet udsagnet ”som mand og kvinde skabte han dem” er en uddybende forklaring til, at mennesket er skabt i Guds billede for at afspejle treenhedens mysterium, som kærlighedens væsen – en flerhed i en enhed, hvor man dels er lige og dels står i en relation til hinanden, som indbefatter forskelligheden.

I den anden læsning i vielsesritualet citerer Jesus, at Gud fra begyndelsen skabte mennesket som mand og kvinde og at ægteskabet mellem én mand og én kvinde er en stadig forpligtende orden for det seksuelle og personlige samliv mellem mand og kvinde. Den binære kønspolaritet er med andre ord bekræftet i Jesu forkyndelse: ”Har I ikke læst, at Skaberens fra begyndelsen skabte dem som mand og kvinde og sagde: ”Derfor skal en mand forlade sin far og mor og binde sig til sin hustru, og de to skal blive ét kød”? Derfor er de ikke længere to, men ét kød. Hvad Gud altså har sammenføjet, må et menneske ikke adskille” (Matt 19,4-6).

Det biologiske liv og Guds oprindelige bestemmelse med mennesket er truet af nedbrydning fra syndefaldets første dag. Menneskelivet er ramt af syndens, ondskabens og dødens kræfter. Der er ingen syndefaldsfri zoner i menneskelivet. Disse kræfter er ikke villet af Gud, men Gud går med gennem alt det onde, der rammer et menneskeliv (Sl 144,2). I verden uden for paradiset er den normerende instans ikke menneskes iboende trang eller tilbøjelighed. Det gælder, hvad enten den

¹⁰⁸ Viggo Julsgaard Jensen, Vanetænkning om køn, *Kristeligt Dagblad*, onsdag 6. maj 2015.

heteroseksuelle retter sin trang eller opmærksomhed mod en anden end ægtefællen, mod én af eget køn eller hvis en mand vil klæde sig som kvinde osv. Det må siges, ikke blot ud fra de centrale tekster i GT fra skabelsen og De ti Bud, men også den konkrete udfoldelse i Moseloven, profetlitteraturen og visdomslitteraturen. Dette er også essensen i Jesu forkyndelse og i de formanende afsnit i de nytestamentlige breve.

Jesus peger på, at der er mennesker, der ikke har muligheden for at indgå i det kønspolære ægteskab. ”Der er dem, der er uegnede til ægteskab fra moders liv, og der er dem, der er uegnede, fordi mennesker har gjort dem uegnede til det, og der er dem, der har gjort sig selv uegnede for Himmerigets skyld. Lad dem, der kan, rumme det!” (Matt 19,12). Hvad det konkret betyder vil fremgå af et senere afsnit. Men det indikerer, at Jesus eksplicit forholder sig til to muligheder; enten ægteskab mellem en mand og en kvinde eller ugift stand. Alle andre kombinationsmuligheder afvises. Matt 19,12 synes at sige, at kun de mennesker, der magter kønspolariteten, bør gå ind i den ordening for samliv, som Skaberen har bestemt. Dette er også pointen i de nytestamentlige breve og afspejler den betydning, som kønspolariteten fik for de første kristne. Mænd og kvinder afspejler i deres forskellighed relationen mellem Faderen og Sønnen og mellem Kristus og kirken (Ef 5,21-33). Kirken er Kristi brud, og mange lignelser viser dette tætte forhold, som ingen må bryde (Matt 22,1-14, Matt 25,1-13, Åb 19,7-9). Det har klare paralleller fra GT (Ez 23,1-49).

Når både det bibelske materiale og vielsesritualet i den nuværende salmebog bruger ord som mand, kvinde, far og mor, brudgom og brud, så forudsætter det en kønspolaritet i forståelsen af, hvad et menneske er, og en forvaltning af menneskes seksualitet inden for rammerne af et ægteskab mellem én mand og én kvinde. Dette syn er også reflekteret og tydeliggjort i en række salmer i DDS: 706, 699, 702 m.fl.

3. Forvaltningen af menneskets seksualitet i verden uden for paradiset

Jesus sondrer i sin seksuælitiske undervisning mellem Guds oprindelige bestemmelse fra begyndelsen og de vilkår, som hersker i syndefaldets verden. I verden uden for paradiset har de fleste fortsat en heteroseksuel orientering, men tillige fristelsen til at forvalte seksualiteten uden for ægteskabets ramme og fristelsen til promiskuitet. Nogle er bi- eller homoseksuelle og oplever deres seksuelle drift rettet delvis eller helt mod deres eget køn. Nogle oplever sig som transseksuelle og oplever sig som

en mand, der er fanget i en kvindes krop eller omvendt. Endelig er der en meget lille gruppe, der biologisk set er tvekønnede.

Det er aldrig individets indre oplevelse, trang eller drift, der i det bibelske univers bruges som etisk målestok, når det handler om forvaltningen af dets seksualitet. Det legitimerer heller aldrig i sig selv et seksuelt forhold, at motivet for det er kærlighed, men der tales konkret og tydeligt om Guds oprindelige bestemmelse, Guds orden og Guds vilje. Heteroseksuelle, homoseksuelle, biseksuelle, transseksuelle eller interseksuelle har alle en fristelse til at ville være sin egen lovgiver i stedet for at anerkende Guds lov for skaberværket. Samfundet, et politisk flertal, en lovgivning kan godt ændre sig, så menneskets kønsidentitet opfattes som en social konstruktion og et personligt valg. En kristen kirke må derimod hele tiden orientere sig fra sit normgrundlag i de bibelske skrifter.

Alt dette har indtil for få årtier siden været selvklart i en luthersk kirke. Men er det ikke længere. Et eksempel er, når Viggo Julsgaard Jensen trækker Gal 3,28 ind som støtte for en nulstilling af køns polariteten og den seksuelle orientering.¹⁰⁹ I dette skriftord står: ”For I er alle Guds børn ved troen, i Kristus Jesus. Alle I, der er døbt til Kristus, har jo iklædt jer Kristus. Her kommer det ikke an på at være jøde eller græker, på at være træl eller fri, på at være mand og kvinde, for I er alle én i Kristus Jesus”. Det siger, at etniske, sociale eller kønsmæssige forskelle ikke gør forskel, når det gælder dåb og retfærdiggørelsen ved troen, men mennesker har deres identitet i Kristus. Men der sker ikke nogen kromosomforandring ved dåben og troens tilblivelse. Skabelsens struktur ændres ikke. Først ved Jesu Kristi genkomst til dom og nyskabelse skal der ske en genoprettelse, så alle medfødte afvigelse, eller erhvervede belastninger og lidelser skal elimineres. Enhver kristustroende skal ved en nyskabelse føres til det harmoniske udgangspunkt, som Guds oprindelige skabelse tilsigtede.

Viggo Julsgaard Jensen anfører Gal 3,28 til støtte for sit ønske om ”et bredere velsignelsesritual, der anerkender mange forskellige former for kærlighed, hvad enten det udspiller sig mellem tre livslange veninder, to brødre eller en anden type samlivsform”.¹¹⁰ Paulus bruger retfærdiggørelsen ved tro som udgangspunkt for, at de kristne mennesker lever deres liv efter Guds gode vilje og afstår fra ethvert seksuelt forhold løsrevet fra ægteskabet mellem en mand og en kvinde. Viggo Julsgaard Jensen bruger i flere tilfælde Gal 3,28 i modstrid med den sammenhæng, som står i hos Paulus.¹¹¹ Viggo Julsgaard Jensen mener, at ”Heteronormativiteten er en af de mest dominerende

¹⁰⁹ Viggo Julsgaard Jensen, Vanetænkning om køn, *Kristeligt Dagblad* onsdag 6. maj 2015.

¹¹⁰ Anders Haahr Rasmussen, Når Gud er queer, *Information* 5. december 2011, jf. <http://www.information.dk/286922> (Læst 10.08.2015).

¹¹¹ Viggo Julsgaard Jensen, Kirkens heteronormative fangenskab og de queer kristne, *Præsteforeningens Blad*, 27. august 2010/34, s. 690.

identitetsbærende sociale konstruktioner – disse kommer særligt til udtryk i køn og seksualitet”.¹¹² Det er bemærkelsesværdigt, at Viggo Julsgaard Jensen hævder, at heteroseksualiteten er en konstruktion, som er helt løsrevet fra den biologiske virkelighed. Langt det store flertal af befolkningen oplever nemlig, at ciskønnethed og heteroseksualitet er et vilkår fra naturens hånd. Men queer-tænkningen vil ikke anerkende det. Intentionen i queer-teologien er i den yderligtgående udgave, at man vil afvikle al kønsterminologi i teologien, og det indebærer, at man ophæver fortidens opfattelse af skabelsens orden. Dette handler ikke blot om antropologi: et opgør med kønspolariteten som en del af skaberordningen og andre dele af menneskesynet. Det handler om teologi: hvorvidt det giver mening at tale om Gud som Fader, som Kristus som Sønnen, om kirken som Kristi brud mv.

På grund af de mange samlivsbrud vokser mange danske børn i dag op uden dagligt samvær med den ene eller begge biologiske forældre. Kunstig befrugtning, anonyme sæddonorer, aleneforældre, homoseksuelle parforhold og som det nyeste transkønnede parforhold har forstærket denne tendens. Det kan nok siges at have fremmet den personlige individuelle frihed, men det er et stykke på vej på bekostning af den livsvigtige identitetsdannelse, der sker, når et barn vokser op i et stabilt hjem med dets to biologiske forældre. Spørgsmålene, der er til debat, er store spørgsmål, som går dybt i menneskers identitetsdannelse, og som kan efterlade livslange sår i sjælen, når der sker svigt og brud mellem forældre internt og mellem forældre og børn og mellem børn af samme søskendeflok. Loven om juridisk kønsskifte er en detalje i det store opbrud, der er sket med parforhold og familier de seneste årtier. Men en vigtig detalje, fordi den udspringer af en ideologi, der ønsker at nedbryde den traditionelle forståelse af ægteskab og familie.

Skal folkekirken forsøge at være en modkultur og en kritisk instans til denne samfundsudvikling, eller skal den indrette sin teologi og praksis efter den udvikling, der sker i samfundet?

4. Kønspolaritet er vitalt for forældreskab og har en teologisk forankring

Kønspolaritet handler ikke blot om mennesket som seksuelt væsen i relation til en eventuel partner. Det handler også om forældreskab, og det at være far eller mor. En far er i Bibelen den mand, som avler, og en mor er den kvinde, der føder. Begge forældre skal være engageret i opdragelsen og har ansvar for hjem og børn. Bibelen tænker og formulerer sig ud fra en enhed af krop og personlighed, når den taler om at være far eller mor.

Den første kvinde, kønspolært formuleret; mandinden, Eva blev mor til alle mennesker (1 Mos 3,20). Guds søn blev født af en kvinde (Gal 4,4). En fødsel er en biologisk hændelse, der forandrer

¹¹² Ibid. s. 683.

alt for barnet, men også for moderen. Bibelteksterne rummer mange referencer til de biologiske processer, der er knyttet til kvindes rolle og funktion i tilblivelsen af et barn. Kvinder har blødninger (3 Mos 12,7). Kvinder får veer, når de skal føde (Es 13,8). En moder trøster sit barn (Es 66,13). En moder glemmer ikke sit diende barn (Es 49,15). Teksterne rummer utallige referencer til biologiske processer, der kendetegner moderskabet.

At være mor eller far er noget biologisk, noget relationelt og en væsentlig byggesten i barnets identitetsdannelse og det menneskelige og sociale fællesskab, som er en grundordning overalt på jorden. Det er aldrig blot noget indre, som den enkelte oplever eller beslutter sig for. Det er forbundet med arveanlæg, relationer og grundstrukturer i det menneskelige fællesskab. Disse grænser mellem mand og kvinde, mor og far, er goder, som Bibelen bekræfter, støtter og værner om, og som, når det omsættes til etisk vejledning, formaner mennesker til ikke at udviske og relativere.

Det handler dybest set om menneskesyn og om, hvorvidt kønsforskelligheden er et gode, som samfundet, kirken og det enkelte menneske skal værne om. Eller om det er en hæmsko for individets personlige udfoldelse, så det skal modarbejdes som en skadelig og diskriminerende ordning af samfundet, lovgivningen og kirken. Er det et gode, at det samme menneske ifølge én lov kan være juridisk mor til et barn og samtidig ifølge en anden lov kan være biologisk far? Eller er denne opløsning af de fundamentale og identitetsdannende kategorier som mor og far i strid med barnets tarv?

Det handler også om teologi og om forståelse af den treenige Guds væsen. Der er en flerhed i Gud, som afspejler sig i en flerhed i menneskelivet. Mennesket blev netop skabt som mand og kvinde for at være et afbillede af flerheden og enheden i Guds væsen. Det er i kristendommen en uopgivelig sandhed, at Gud er Faderen,¹¹³ og at Jesus Kristus er Sønnen. Bibelen rummer en tydelig Fader/Søn-kristologi (Hebr 1,5). Gud/Skaberer er Jesu Kristi Fader (1 Pet 1,3). Jesus havde en himmelsk fader, da han selv var på jorden (Matt 10,32). Jesus ville ikke efterlade os faderløse (Joh 14,18), men lærte os at bede til "Vor Fader" (Matt 6,9). Vi kan råbe Abba fader (Rom 8,15). Kristne lever i tro på "én Gud og alles far" (Ef 4,6).

I nyere religionshistorisk læsning af Bibelen kaldes Gud fader, fordi mennesket har projiceret deres faderbillede over i en transcendent og evig Fader-skikkelse, som det kalder Gud. Men det forholder sig omvendt. Relationen i Gud mellem Faderen og Sønnen er det oprindelige og originale, mens fader-søn-relationen i menneskes familiestruktur er afbilledet: "Derfor bøjer jeg mine knæ for Faderen, efter hvem hvert fædrenehus i himlene og på jorden har navn" (Ef 3,14-15). Paulus betoner,

¹¹³ En række steder i GT betoner, at Gud er Faderen: 5 Mos 32,6-7; Sl 68,6; Es 63,16; Es 64,7 m.fl.

at der er en grundlæggende analogi i relationen mellem Kristus og Faderen og den ægte-skabelige relation mellem hustru og mand (1 Kor 11,3). Dette vidner om en gensidig afhængighed: ”Dog, i Herren er kvinden intet uden manden og manden intet uden kvinden; for ligesom kvinden kom fra manden, bliver manden til ved kvinden; men alt er fra Gud” (1 Kor 11,11-12).

I et foregående afsnit blev det påvist, at kønspolariteten får nedslag i den enkelte celle og i de kromosomer, som er de helt fundamentale byggestene i et menneskes krop. I dette afsnit er det påpeget, at kønspolariteten og den grundlæggende familiestruktur med ægteskabet mellem mand og kvinde og forældreskabet med en far og en mor i Bibelen beskrives som en skaberordning og et gode, som et er menneskets pligt at værne om. Det traditionelle ægteskab mellem en mand og en kvinde er sammen med forældreskabet forankret i Guds væsen og i den guddommelige enhed mellem Faderen og Sønnen.

5. Bibelske og teologiske aspekter i forhold til de transseksuelle

Det væsentlige og overordnede i det bibelske vidnesbyrd er den binære kønspolaritet, som gennemtrænger det bibelske menneskesyn fra Første Mosebog til Johannes' Åbenbaring. Der er en enkelt tekst i 5 Mos 22,5, som måske forholder sig til transvestisme: ”Kvinder må ikke bære mandsdragt, og mænd må ikke gå i kvindeklæder. Herren din Gud afskyr enhver, som gør den slags”. Der er en anden tolkning af dette skriftsted, der går på, at man i krigslist ikke må klæde sig ud som kvinde for at få fordele i krig. Men det mest nærliggende er faktisk at tolke det i lyset af den binære kønspolaritet, så pointen bliver, at det jødiske pagtsfolk i sin klædedragt skal respektere kønspolariteten og forskelligheden mellem mand og kvinde.

Et tilsvarende sted i NT står der: ”Lærer ikke naturen selv, at det er vanærende for en mand at have langt hår, mens det er ærefuldt for en kvinde at have langt hår?” (1 Kor 11,14-15). Selv om disse ord er taget ud af en sammenhæng, står henvisningen til naturens orden som et selvstændigt argument i teksten. Den mest nærliggende tolkning er, at Paulus i forhold til de kristne menigheder, der lever i en kultur, hvor kønsidentitet og seksuel praksis har mange ligheder med de moderne vestlige samfund, betoner som naturligt, at en mand har en maskulin fremtoning, og det er naturligt, at en kvinde har en kvindelig fremtoning.

I Mellemøsten var præster og hoffolk ofte eunukker, der var blevet tvangskastrerede for at sikre, at de ikke havde samleje med kvinder fra kongens harem. De kunne få en høj social status (Est 2,3

og 6,2).¹¹⁴ Den jødiske kultur kender ikke til en tilsvarende praksis. Tværtimod betones det, at ”ingen, der har fået sine testikler knust eller sit lem skåret af, har adgang til Herrens forsamling” (5 Mos 23,2). På samme måde nævnes ”beskadigede testikler”, som en af de fejl, der diskvalificerer til at gøre tjeneste som præst ifølge hellighedsloven (3 Mos 21,18-21). Det overordnede princip er igen det kønspolare menneskesyn og kaldet til reproduktion. I løfterne om den kommende verden, hvor Gud vil genskabe den paradisiske tilstand, er der et specielt løfte om genoprejsning for den kastrerede: ”Den kastrerede skal ikke sige: »Jeg er et udtørret træ.« For sådan siger Herren: De kastrerede, der holder mine sabbatter og vælger min vilje og holder fast ved min pagt, for dem sætter jeg hånd og navn på murene i mit hus, som er bedre end sønner og døtre; jeg giver dem et evigt navn, der aldrig slettes ud” (Es 56,3-5).

I Apostlenes Gerninger har vi en tekst (ApG 8,26-40), som omhandler en eunuk. I den tekst bruges det græske ord eunuk, der ofte oversættes med hofmand. Beretningen handler om en etiopisk hofmand, som søger hjælp til at forstå en bibeltekst. Han møder evangeliet ved, at evangelisten Filip forklarer, at Jesus er opfyldelsen af ordene om Herrens tjener i Esajas kapitel 53. Ved at være hedning og ved at være eunuk er han udenfor i forhold til pagtsfolket Israel, selv om han har været gudfrygtig og troet på Israels Gud (ApG 8,27). Han kommer til tro, bliver døbt med den kristne dåb og bliver en del af opfyldelsen af det overordnede perspektiv for den kristne kirke, at for den, som tror på Jesus Kristus og bliver døbt, er de etniske og sociale grænser, som tidligere var årsag til udstødelse, ikke nogen hindring. Teksten viser, at menneskelige forskelligheder ikke er nogen hindring i at få del i troen på Jesus og Guds rige. Ved dåb og tro kan et menneske af ikke-jødisk herkomst med afvigende kønsorganer og afvigende kønsidentitet få del i Guds rige.

Jesus bruger ordet eunuk tre gange i Matt 19,12 i en samtale om ægteskab og skilsmisse. Det er oversat ”uegnet til ægteskab”.¹¹⁵ Versene står i forlængelse af det centrale ord om ægteskabet, som bruges i vielsesritualet af 1992: ”Der er dem, der er uegnede til ægteskab fra moders liv, og der er dem, der er uegnede, fordi mennesker har gjort dem uegnede til det, og der er dem, der har gjort sig selv uegnede for Himmerigets skyld”.

Det betyder, at hvis et menneske vælger at gifte sig, skal det indstille sig på, at det er en livslang gave og opgave. Men der kan være tungtvejende grunde til ikke at gifte sig. Begrebet eunuk kan forstås bogstaveligt som kastreret, men det kan også forstås billedligt og bredt, som oversættelsen fra

¹¹⁴ Justin Tanis, *Trans-Gendered Theology Ministry and Communities of Faith*, (Cleveland: The Pilgrim Press 2003), s. 67.

¹¹⁵ Det er oversat ”evnukker”, *Bibelen* (Oslo: Det norske Bibelselskap 2011), s. 1112.

1992 gør, når den siger uegnet for ægteskab. Uden at det er konkretiseret, hvad ordene præcis sigter til, siger Jesus altså:

1) Nogle er eunukker fra fødslen.

Nogle er fysisk uegnede til ægteskab fra fødslen af. Her kan for eksempel tænkes på interseksuelle personer, der fra fødslen har afvigende kønsorganer, men også personer, der fra fødslen har en irreversibel afvigelse i kønsidentiteten eller den seksuelle orientering, eller som har andre problemer eller diagnoser, som giver svækket social kompetence, der medfører, at de ikke vil kunne fungere i et kønspolært ægteskab.

2) Nogle er blevet gjort til eunukker af andre mennesker.¹¹⁶

Nogle er blevet gjort fysisk uegnede til ægteskab af andre. På Jesu tid var eunukker eksempler på tvangskastrerede mennesker, som for at kunne udfylde en bestemt opgave ved et hof eller et harem ikke kunne gå ind i det kønspolare ægteskab. På den tid var der også omskærelser, der gik galt. Men det rammer også de transseksuelle, der vælger at få foretaget fysisk irreversible indgreb i fjernelse af kønsorganer, og som derved mister evnen til at gå ind i et normalt heteroseksuelt samliv. Mennesker med nedbrudt værdighed og grænser pga. seksuelle krænkelser og misbrug, og som af den grund er gjort uegnede for ægteskab, kan også tænkes med i denne gruppe.

3) De, som for Himmerigets skyld har gjort sig til eunukker.¹¹⁷

Sandsynligvis tænker Jesus her på dem, der frivilligt har givet afkald på ægteskab for at vægte discipelforholdet og Guds rige. Han er selv et eksempel herpå, ligesom Paulus er det. I 1 Kor 7 fremhæver Paulus både ægteskabet og det at være single som en gudvillet gave med mulighed for at tjene Gud og mennesker.

Den ugifte er fri for en række bindinger og belastninger, som den gifte har på sig. Der er grund til at vise respekt for ugift stand af flere grunde. Det er en stor frihed, som den gifte ikke har. Den ugifte kan sprede sig og engagere sig i mange forskellige fællesskaber, hvor den gifte person er begrænset. I nogle kirkelige kredse har det været et stort forventningspres, at de unge skal finde en kæreste, blive gift, stifte familie og få børn. Mange forældre er skuffede, hvis deres børn ikke sørger for, at de selv får svigerbørn og børnebørn. I stedet for at skamme sig over de enlige, må der vises respekt for de enlige og deres liv.

¹¹⁶ Victoria S. Kolakowski, Toward a Christian Ethical Response to Transsexual Persons, *Theology and Sexuality* no. 6 March 1997, s. 24-25.

¹¹⁷ Origenes (185-254 e.Kr.) kastrerede sig selv. Den bogstavelige tolkning af den tredje variant kan ikke anbefales.

Det er bedre at få et godt singleliv end et mislykket ægteskab, hvor skuffelsen og sorgen over, at det ikke kunne fungere, rammer både en selv og den ægtefælle, som måske er gået ind i ægteskabet i bedste mening, men som ikke fik alle relevante oplysninger på det tidspunkt, hvor vedkommende skulle afklare sig, om det skulle blive ægteskab eller ej. Det er ikke rigtigt at gå ind i et kønspolært ægteskab, hvis man har en uklar kønsidentitet og en uklar seksuel orientering. Begge dele skal i udgangspunktet holde resten af livet.

6. Opsummering.

Loven om juridisk kønsskifte er bevidst udformet, så mennesker kan eksperimentere med deres køn og personligt bestemme sig for, om man vil være mand eller kvinde uafhængigt af biologi og uden krav om fysisk kønsskifte. Ved at gøre det muligt at blive biologisk far og samtidig være juridisk mor ønsker lovgivningen ikke blot at fremme en kønsneutral forståelse af ægteskab, men også af forældreskab. I praksis bliver det en støtte til de radikale minoritetsgrupper, der ”vil sætte spørgsmålstegn ved berettigelsen af ægteskabet som kristen institution”,¹¹⁸ og som ”vil ødelægge den heteroseksuelle verdensorden”.¹¹⁹ I de danske biskoppers respons til lovgivningen har de slet ikke forholdt sig til, om loven i sin intention og konsekvenser er på menneskets side. De har udelukkende bekræftet den forståelse, at et menneskes køn er et valg og ikke et vilkår. Endelig har de udtalt, at det er uproblematisk at foretage en kirkelig vielse eller velsignelse af et par, hvor den ene har fået foretaget juridisk kønsskifte.

Konklusionen af det foreliggende arbejde med kirkens normative tekster er, at loven i dens intention og konsekvens strider mod det menneskesyn, som er udtrykt i de bibelske skrifter og som må være forpligtende for en luthersk kirke og dens præster. Dette menneskesyn forudsætter, at mennesket er en enhed af personlighed og krop, og at menneskets kønsidentitet som enten mand eller kvinde er et skabergode, som er en lige så fundamental byggesten i det menneskelige fællesskab, som at menneskets biologiske kønsidentitet er nedfældet i den enkelte celle og dets kromosomer. Skabelsesberetningen og Jesu forkyndelse, sådan som det er udtrykt i skriftlæsningerne i vielsesritualet af 1992, udleder det livslange ægteskab mellem én mand og én kvinde som den ramme, hvor menneskets seksualitet kan udfolde sig, og som kan være en tryk ramme for forældreskab og

¹¹⁸ Viggo Julsgaard Jensen, Kirkens heteronormative fangenskab og de queer kristne, *Præsteforeningens Blad*, 27. august 2010/34, s. 683.

¹¹⁹ Anja Bech Spillemoser, Han vil ødelægge den heteroseksuelle verdensorden (interview med Mads Ananda Lodahl), *Kristeligt Dagblad*, d. 26. august 2013, jf. <http://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/han-vil-%C3%B8del%C3%A6gge-den-heteroseksuelle-verdensorden> (Læst 10.08.2015).

familiefællesskab. Og endelig strider det mod et kristent menneskesyn at gøre forældreskab kønsløst og opløse de centrale identitetsdannende værdier, der knytter sig til ordparret far og mor.

På den baggrund kan en luthersk kirke med dens normgrundlag i Bibel og bekendelse ikke støtte, at mennesker, der lever med en uoverensstemmelse mellem deres oplevede køn og deres biologiske køn, får foretaget juridisk eller fysisk kønsskifte. Kirken har heller ikke efter den forståelse af de bibelske skrifter, som er præsenteret her, noget mandat til at foretage en kirkelig vielse eller velsignelse af nogen, som har fået foretaget juridisk kønsskifte. Hvis biskopperne vil pålægge folkekirkens præster en anden forståelse og praksis, bør der gives en juridisk frihedsret til at sige nej til at foretage disse vielser eller velsignelseshandlinger på samme måde, som frihedsretten til at sige nej til at vie fraskilte eller vie to personer af samme køn.

Kirkens opgave er ikke at gå med i et projekt, hvor mennesker vil eksperimentere med deres køn, fordi deres oplevede køn er i uoverensstemmelse med deres biologiske køn. Tværtimod er det kirkens opgave at støtte den kønspolaritet, som er en grundstruktur i det menneskelige fællesskab, støtte ægteskabet mellem mand og kvinde og endelig støtte forældreskabet, så børn får de bedste muligheder for at vokse op i et hjem, hvor kønspolariteten er repræsenteret af deres biologiske mor og deres biologiske far.

Den græske verden, hvor den kristne kirke etablerede sig i løbet af få generationer, var ikke ukendt med uklar kønsidentitet og parforhold med personer af samme køn. Alligevel fastholdt de første kristne det kønspolære og livslange ægteskab som den samlivsform, der er i overensstemmelse med Guds vilje og skaberordning. Samtidig betones med front mod den jødiske tradition, at det kønspolære ægteskab ikke er en pligt. Jesus antyder, at der er mennesker, som er uegnede til ægteskab fra fødslen under påvirkning fra andre eller ved eget valg. Det er legitimt at prioritere Guds rige og fællesskabet i den kristne menighed så højt, at man fravælger ægteskabet. Det samme konkretiserer Paulus i 1 Kor 7, hvor han betoner, at ægteskabet er et gode og en gave, men at leve som single er fuldværdigt og tillige rummer nogle fordele.

Det er ikke rigtigt at gå ind i et kønspolært ægteskab, hvis man har en uklar kønsidentitet eller en uklar seksuel orientering. En kristen kirke har heller ikke mandat til ud fra Jesu forkyndelse eller de apostolske formaninger i NT at vie to personer af samme køn eller et par, hvor den ene har skiftet køn. Ægteskabet forudsætter en afklaret kønsidentitet og en seksuel orientering, rettet mod det modsatte køn.

Som den kristne kirke i første generation forholdt sig inklusivt til eunukker og andre udstødte grupper, skal en kristen kirke i dag inkludere personer med en afvigende seksualitet. Dette gælder

også transseksuelle. De har ikke valgt de vilkår, der følger med at have en afvigende kønsidentitet. Kirken skal møde dem, hvor de er, med deres særlige livshistorie og udfordringer. Samtidig skal kirken og det kristne fællesskab støtte dem i at forvalte deres kønsidentitet og seksualitet ud fra Guds skaberordning og vilje.

IV. Kirkens møde med de transseksuelle

1. Det overordnede perspektiv

Det danske samfund har ondt i familielivet. De mange samlivsbrud og forældrebrud illustrerer, at også mennesker med afklaret kønsidentitet og en seksuel orientering rettet mod det modsatte køn kæmper med store udfordringer. I denne rapport er der sat fokus på en lille gruppe, de trans-kønnede, som lever med en uoverensstemmelse mellem deres oplevede køn og deres biologiske køn. Det danske samfund yder ikke denne gruppe relevant støtte ved at lave en lov, der gør det enkelte individs personlige valg af køn uafhængigt af biologisk køn, det kønspolære ægteskab og et familieliv, hvor barnets tarv er at have mulighed for at vokse op sammen med dets biologiske mor og far. Folkekirken tjener heller ikke sagen ved at påtvinge alle folkekirkens præster en vielsespligt i forhold til dem, der har skiftet juridisk køn.

Kærligheden glæder sig ikke over uoverensstemmelsen! Det er titlen på denne rapport og den hentyder til de transseksuelles særlige udfordring, at der er en uoverensstemmelse mellem deres oplevede køn og biologiske køn. Set i en større sammenhæng lever alle mennesker med uoverensstemmelser, spændinger, sorg og kriser. I Guds oprindelige Paradis var der fred og hvile, og disse to bibelske ord betyder helhed, harmoni og glæde. I Guds kommende verden vil denne harmoni genoprettes for krop og sjæl for alle dem, der ved troen på Kristus er blevet en del af det kommende gudsrige. Men her og nu må vi leve med den sammensatte virkelighed, som livet er. Transseksualiteten er én uoverensstemmelse blandt mange, og det giver én gruppe medmennesker smerte, sorg og særlige udfordringer.

Den medmenneskelige kærlighed glæder sig ikke over uoverensstemmelsen. Uanset hvilke personlige problemer et medmenneske bærer rundt på, så lindrer det at møde kærlighedens konkrete skikkelse gennem et medmenneskes lytten, medleven, medliden og medvandring i den andens liv. Kærligheden protesterer mod mobning, tabuisering og chikane mod alle minoritetsgrupper, også seksuelle minoritetsgrupper. I en udpræget individualistisk tid er det vigtigt at betone menneskes behov for relationer. Her har det enkelte menneske og samfundet en vigtig opgave. Men kirken har en særlig opgave.

2. At bygge med på kirkens mål med de transseksuelle

Ifølge Bibelens første blade skabte Gud mennesket som et relationelt væsen til at leve i fællesskab med dets Skaber og i forbundethed med hinanden. Bibelen beskriver en lang historie, der som mål vil genoprette det brudte forhold mellem mennesket og dets Skaber. Jesus Kristus kom fra Gud til verden for med sin lidelse, død og opstandelse at gøre op med alle uoverensstemmelser, og han indbyder: ”Kom hid til mig, alle I, som slider jer trætte og bærer tunge byrder, og jeg vil give jer hvile. Tag mit

åg på jer, og lær af mig, for jeg er sagtmødig og ydmyg af hjertet, så skal I finde hvile for jeres sjæle. For mit åg er godt, og min byrde er let” (Matt 11,28-30). Hans åg indebærer, at byrden bliver lettere at bære, selvom den ikke forsvinder her i tiden. Alle mennesker har brug for at høre og tro dette, også de, der bærer på en problemfyldt seksualitet.

Kirkens vigtigste opgave i forhold til alle mennesker, inklusiv de transseksuelle, er at pege på Kristus som genopretteren af relationen til vores skaber. Et af formålene med denne rapport er at bygge med på kirkens mål med de transseksuelle: At hjælpe den transseksuelle til at have sin identitet i relationen til Kristus og leve sit liv i bøn, fællesskab og følgeskab med Kristus.

Relationen til Kristus bryder den rendyrkede individualisme, som præger den postmoderne tænkning, og som forstærkes af urbaniseringen og andre sociale faktorer. Relationen til Kristus indebærer også, at det enkelte menneske ikke er overladt til sit ensomme, individuelle valg på baggrund af oplevet køn, når det handler om at håndtere uoverensstemmelse mellem oplevet køn og biologisk køn. Afgørende er, at den transseksuelle oplever sig taget imod. Mange transseksuelle oplever sig ensomme med deres særlige identitet.¹²⁰ Her er der brug for andre personer, der kan lede på livets vej på en indirekte måde og være identifikationsobjekter.

Sjælesorgen over for de transseksuelle skal vise dem respekt for alt, hvad de er, og alt, hvad de har med i rygsækken. Dette kan og skal gøres uanset, hvad man måtte skønne at være den bedste tilgang til fænomenet transseksualitet. Kirken skal ikke tvinge de transseksuelle til at se sig på en bestemt måde. De må overbevises af kærlighed. Kirken står stærkere ved at se fænomenet i øjnene, hvor det er, frem for blot at argumentere med udgangspunkt i, hvordan vi ønsker, det måtte være.

Hvis en transseksuel opsøger kirken for at blive en del af fællesskabet, skal der tages godt imod ham eller hende. Det er muligt at se en analogi fra omskærelse til kønsskifteoperation. ”Men enhver skal leve sådan, som Herren har tildelt ham, som Gud har kaldet ham. Sådan bestemmer jeg det i alle menigheder. Var man omskåret, da man blev kaldet, skal man ikke lave om på det, og var man ikke omskåret, skal man ikke lade sig omskære. Om man er omskåret eller ej, betyder ikke noget, men det gør lydighed mod Guds bud. Enhver skal blive i det kald, som han blev kaldet i” (1 Kor 7,18-20). En kønsskifteoperation er irreversibel. Hvis en person fortryder og opsøger kirken, må personen mødes med evangeliet for at kunne leve i troen på Kristus. Transseksuelle kan blive en del af den kristne menighed ved personlig tro og dåb. De skal inkluderes i menighedens fællesskab, hvor de sammen med andre kristne kæmper deres personlige kamp imod kødets indre fristelser og for Åndens frugter. Der bliver de en del af en levende menighed af kristne, der alle kæmper den kamp, som hører livet til

¹²⁰ Gianna E. Israel and Donald E. Tarver II, *Transgender care*, (Philadelphia: Temple University Press 1997), s. 49.

indtil Kristi genkomst (Gal 5,16-26). For at efterleve dette vil det medføre kamp og krise indadtil mod ens egen egoistiske og sammensatte natur og udadtil mod strømninger og ideologier i samfundet og tiden. Men ifølge Paulus er det kristenlivets normalvilkår i verden.

Selv om der gives genetiske dispositioner og fejlagtig hormonpåvirkning før fødslen, der også disponerer, så er det ikke i sig selv afgørende. Spørgsmålet er, hvad vi mennesker gør ved vores dispositioner. Flyder vi med strømmen, eller tager vi et bevidst valg og kæmper imod de drifter, der vil føre den forkerte vej? Når mennesker vælger at leve det ud, som de føler og tænker, har de ansvar for det. På mange af livets områder kan man føle lyst til noget, som er forkert, f.eks. driften til at lyve, stjæle og øve vold. Den rigtige ansvarlige reaktion er at sætte viljen ind på at bekæmpe lysten til at gøre disse forkerte handlinger, når lysten dukker op i følelser og tanker.

Kirken opgave er både at sige et klart ja til de positive værdier, der er knyttet til Guds skabervilje og skaberordninger, og at forkynde Bibelens nej til alle brud på Guds vilje, så langt som den bibelske åbenbaring giver mandat til det. Da et kristent menneske har en iboende trang til at for-valte sit liv efter sine egne kortsigtede egoistiske behov, er kærlighedens røst gennem Bibelens ja og nej en stemme, der ofte modsiger det enkelte menneskes behov og ønsker. Men sådan er kærlighedens væsen!

3. Fællesskab og medvandring

Jesus siger, at discipelfællesskabet er lige så stærkt knyttet sammen som blodets bånd i en familie (Luk 8,21). Dette kom til at præge den kristne kirke i dens selvforståelse efter pinse. I forlængelse af Jesu forkyndelse så man fællesskabet som en familie, et folk, et legeme, en bygning, og menighederne formanet til broderkærlighed og til konkret medleven i hinandens liv med dets glæder og sorger.

I det lys skal det understreges, at kirken er for transseksuelle! Kirken har som opgave og pligt at hjælpe og støtte transseksuelle, der lider eller forfølges pga. deres seksualitet. Og hjælpen er konkret omsorg, kærlighed og tilbud om kristent fællesskab.

Vi må bekende, at mange kristne fællesskaber og kirker lukker sig om sig selv og ikke formår at give plads for mennesker, som man oplever anderledes f.eks. transseksuelle. Kirken og de kristne skal lokalt tage sig af den enkelte, også den enkelte transseksuelle, der måtte opsøge kirken. Det kræver tid og ressourcer, og der må regnes med et længere forløb, før den transseksuelle føler sig inkluderet.

Der skal bygges fællesskab mellem den transseksuelle og andre kristne i menigheden og det kristne fællesskab. Der skal bygges relationer i smågrupper, hvor fællesskabet er åbent for mennesker som

er anderledes, så de bliver inkluderet. Derfor kan smågrupper med dette tilsnit være vejen til den kristne kirke for den transseksuelle.

4. Den transseksuelles menneskelige situation

De transseksuelles livshistorie og kønsidentitet er et følsomt emne, som det ikke altid er let at sætte ord på, men hvor et lille fællesskab med stor tillid og fortrolighed kan være en god ramme. Det er meget vigtigt, at den enkelte transseksuelle kommer i kontakt med sin egen livshistorie og de dybereliggende følelser. De transseksuelle er en sammensat gruppe med meget forskellige behov, men alle har brug for at fortælle om deres livs dybeste glæder og sorger for én eller nogle få, de har tillid til. Derfor anbefales ikke blot kirkens gudstjenester og andre fællesarrangementer, men også smågrupper med høj fortrolighed og tillid og villighed til at dele hinandens livshistorier.

Nogle transseksuelle er motiverede til at arbejde med deres kønsidentitet med henblik på forandring, så der bliver harmoni mellem deres oplevede køn og deres biologiske køn. For de fleste kræver dette professionel hjælp over længere tid. Men for nogle er forandring muligt. Det er vigtigt at sige dette tydeligt i en tid, hvor tendensen går i retning af at behandle med irreversible fysiske operationer og afvise at arbejde med selve kønsidentiteten.

Andre transseksuelle er i en tilsyneladende irreversibel tilstand, hvor en grundlæggende forandring er umulig. Også dette må siges tydeligt. Det er her vigtigt ikke at give de transseksuelle en urealistisk forventning om, at forandring er mulig for alle. Disse må støttes i deres kamp for at leve med deres uoverensstemmelse.

Nogle har været udsat for krænkelser, overgreb og misbrug, der fører til blokeringer og uforløsthed, hvad angår kønsidentitet og seksuel orientering.¹²¹ Andre bærer på sår i sjælen, fordi de har været udsat for et kulturelt pres i retning af at være ciskønnet og heteroseksuel, så det har givet en uforløst angstpræget livssituation.

Som nævnt vil mange transseksuelle have brug for professionel hjælp og samtalerapi. Dette udelukker ikke, at de samtidig har brug for den medmenneskelige hjælp blandt nogle medvandrere i det kristne fællesskab. Endelig er der professionelle folk, der arbejder med en kristen grundholdning i mødet med mennesker med problemfyldt kønsidentitet og seksualitet.¹²²

¹²¹ Gianna E. Israel, Childhood and Gender Identity Development Repressive Abuse, *Polare* 22, February 1998, jf. <http://www.gendercentre.org.au/resources/polare-archive/archived-articles/childhood-and-gender-identity-development-repressive-abuse.htm> (Læst 10.08.2015).

¹²² Der kan henvises til Foreningen Agape, der har tilbud til mennesker, der oplever en problemfyldt kønsidentitet og seksualitet, se mere på: www.agape.dk

5. Opsummering

Transseksualiteten er én uoverensstemmelse blandt mange, og den giver én gruppe medmennesker smerte, sorg og særlige udfordringer. Kærligheden glæder sig ikke over nogen uoverensstemmelse, ej heller uoverensstemmelsen mellem biologisk køn og oplevet køn. Kærligheden ytrer sig gennem lytten, medleven, medliden og medvandring.

Mennesket er et relationelt væsen skabt til fællesskab med Gud og andre mennesker. Mange transseksuelle oplever sig ensomme. Kirkens opgave er at pege på Kristus som genopretteren af relationen til vores Skaber. Den transseksuelle må have sin identitet i relationen til Kristus og leve sit liv i bøn, fællesskab og følgeskab med Kristus.

Transseksuelle skal inkluderes i menighedens fællesskab, når de opsøger kirken. Der møder de andre kristne, der også lever i kamp og kriser, og som må foretage bevidste valg og kæmpe imod de drifter, der fører vild. Der kan opbygges relationer i smågrupper.

For nogle transseksuelle er det muligt at forandre kønsidentiteten, for andre er det tilsyneladende umuligt. Nogle har været udsat for krænkelser m.v. Under alle omstændigheder har transseksuelle behov for at komme i kontakt med sin livshistorie og de dybere følelser. Professionel hjælp og samtaleterapi vil kunne hjælpe nogle.

VI. Sammenfatning

Den 11. juni 2014 vedtog Folketinget en lov om juridisk kønsskifte. Intentionen med loven er at imødekomme mennesker med diagnosen transeksuelle, altså mennesker, der lever med en

uoverensstemmelse mellem deres biologiske køn og deres oplevede køn. De kan nu foretage et socialt kønsskifte, før de eventuelt tager stilling til, om de gennem en operation vil have foretaget et fysisk kønsskifte. I betænkningen til lovforslaget er understreget, at ansøgningen om at skifte juridisk køn skal være begrundet i oplevelse af at tilhøre det andet køn og ikke i at skifte køn for sjov, som led i en aktion for større ligestilling mellem mænd og kvinder m.v., et forsøg på at sløre sin identitet eller for at opnå kønsrelaterede fordele.

Der var væsentlige argumenter mod denne lovgivning, som der ikke blev taget hensyn til. Ansøgningen bliver ikke vurderet af medicinske eksperter, som kan frasortere mennesker med personlighedsforstyrrelser, sådan som det sker forud for kønsskifteoperationer. Der er heller ikke indbygget juridisk kontrol i praksis, som kan hindre kriminelle personer i at sløre deres identitet gennem et nyt personnummer, eller som kan forhindre andre i at spekulere i kønsskifte for at opnå kønsbestemte fordele. Endelig er en række offentlige institutioner i samfundet, omklædningsrum, toiletter og svømmehaller osv. indrettet efter, at biologisk køn og oplevet køn svarer til hinanden.

Bag loven ligger en ideologisk overbevisning, som indebærer en radikal ændring af en række fundamentale værdier. Er kønspolaritet og de identitetsdannede ord i vores kultur, mor og far, dreng og pige, mand og hustru osv. bærer af gode relationelle værdier, som der må værnes om? Eller er det politikere og lovgiveres opgave at fremme et kønsneutralt menneskesyn og reducere forståelsen af menneskets køn til et valg, der helt kan løsrives fra biologi og fysik?

De danske biskopper forholdt sig til loven på et konkret punkt, da Københavns biskop Peter Skov-Jakobsen i et brev til kirkeministeriet af 4. februar 2015 fastslog, at ”et såkaldt juridisk kønsskifte falder således efter biskoppernes opfattelse ikke ind under det område, hvor en præst kan have sådanne religiøse anfægtelser ved at skulle foretage en vielse, at biskoppen skal tage stilling til om præster bør fritages fra at forestå vielsen”.

Efterfølgende har biskop Steen Skovsgaard den 29. april 2015 i *Kristeligt Dagblad* udtrykt sin betænkelighed ved loven og fortrudt sin egen tilslutning til biskoppernes opbakning af loven ved bispemødet i januar 2015. Er det ikke en overbelastning at sætte den enkelte så meget i centrum, at man gør kønnet til et spørgsmål om valg? Kan og bør et sådant valg være bestemt af den enkeltes følelser? spørger han.

Folkekirken har for få år siden fået autoriseret et ritual for vielse og velsignelse af to af samme køn. Et større mindretal i folkekirken var og er imod dette ritual og afviser af teologiske grunde at gøre brug af det. Disse har en lovfæstet ret til at sige nej til at vie eller velsigne to af samme køn på samme måde, som præster har ret til at sige nej til at vie fraskilte.

Den teologiske begrundelse for at sige nej til at vie to af samme køn blev blandt andet givet i en rapport, udarbejdet af en række kirkelige organisationer (*Kærligheden glæder sig ikke over uretten!* Fredericia 1996). Essensen i denne er, at den gudsskabte kønsforskellighed i Bibelen er et gode, som den enkelte og samfundet skal værne om. Den argumenterer imod en kønsneutral ideologi i familien, samfundet og kirken. Køns polariteten er i skabelsesberetningen og i Jesu forkyndelse knyttet sammen med et etisk krav om, at menneskets seksualitet alene skal forvaltes inden for rammerne af et ægteskab mellem en mand og en kvinde.

Udgangspunktet for menneskets forvaltning af sit køn og sin seksuelle orientering er ikke blot det enkelte menneskets personlige valg eller oplevelse af køn. Ifølge det bibelske menneskesyn er mennesket en uløselig helhed af krop og personlighed, og derfor kan man ikke gøre kønnet til individets personlige valg ud fra dets oplevelse og løsrevet fra biologi, kromosomer og køns-organer.

Dette grundsyn ligger også bag en teologisk vurdering af transseksuelles ret til kirkelig vielse. Bibelens menneskesyn og etiske vejledning indebærer ikke en legitimering af, at mennesker, der er diagnosticeret transseksuelle, får foretaget juridisk eller biologisk kønsskifte. I sagens natur vil det af teologiske grunde være utænkeligt at anbefale eller medvirke ved en vielse eller velsignelse af to, som biologisk set er af samme køn, men hvor den ene juridisk har fået ændret sit køn. Her bør efter vort syn være samme lovfæstede frihed for præsten til at sige nej, som der er til at vie fraskilte eller vie to af samme køn.

På baggrund af det svar, som biskop Peter Skov-Jakobsen fremkom med til kirkeministeriet på vegne af biskopperne, kan fremføres følgende:

- Biskopperne har i denne sag valgt at udtale, at præster ikke burde have religiøse anfægtelser ved at foretage vielser, hvor den ene part har foretaget juridisk kønsskifte. Det er uforståeligt, at man kommer med en så generel udtalelse uden at have givet folkekirkens præster og menigheder anledning til at drøfte dette i offentlig debat.
- En stor gruppe præster vil have de samme teologiske problemer ved at foretage disse vielser som ved at vie to af samme køn. Det eneste naturlige er derfor, at folkekirken giver samme frihed til at sige nej af teologiske årsager, som der i dag er til at sige nej til at vie fraskilte eller to af samme køn. Det giver ikke mening, at tildeling af frihed til selv at vælge sit køn til en minoritetsgruppe skal pålægge en gruppe præster en vielsespligt, som efter deres overbevisning strider mod præsteløftet.
- Vi opfordrer både kirken og samfundet til at støtte et menneskesyn, hvor det enkelte menneske er en helhed af krop og sjæl, af biologi og identitet. Det indebærer også en støtte til de

relationelle grundværdier, der er knyttet til menneskets biologiske og personlige konstitution som mand eller kvinde – derunder ægteskabet mellem én mand og én kvinde, et barns ret til at kende sine biologiske rødder og en støtte til børns muligheder for at vokse op i et hjem sammen med både en far og en mor.

- Kirken skal møde mennesker med diagnosen transseksuelle med respekt, imødekommehed og sjælesorg. Den nye lovgivning om juridisk kønsskifte er efter vores overbevisning at svigte de transseksuelle, for den gør menneskets køn til et personligt valg løsrevet fra biologi og fysik og fra menneskets grundlæggende familiære relationer. At overlade det til det enkelte menneske selv at skulle afgøre, hvilket køn det oplever sig som, uafhængig af kromosomer og biologi, er efter vores skøn ikke foreneligt med kristen sjælesorg. Heller ikke at indrette kirkens ægtevielse efter en lovgivning, der ikke giver sand bibelsk vejledning til mennesker, der har en problemfyldt kønsidentitet.

Der er vægtige grunde til at opfordre Folketinget og en ny regering til at gennemtænke loven om juridisk kønsskifte igen. Hermed opfordres biskopperne og folkekirken til ikke med sin vejledning eller vielsespraksis at legitimere et menneskesyn, hvor menneskers kønsidentitet reduceres til oplevet køn og løsriveres fra den grundlæggende biologiske struktur og de grundlæggende sociale relationer.

Hvis et nyt Folketing vil fastholde lovgivningen, opfordres biskopperne hermed til en grundig høringsfase i kirken og i den forbindelse at sikre i forlængelse af den kirkelige frihedslovgivning, så ingen præst tvinges til at vie eller velsigne i strid med sin samvittighed. Der er brug for at præcisere i vielsesritualet, at præster alene har vielsespligt for par bestående af en biologisk mand og en biologisk kvinde, uden at nogen af dem har foretaget juridisk kønsskifte. Præster, der af samvittighedsgrunde fastholder det kønspolære menneskesyn, bør være fritaget for at foretage vielser af andre kønskombinationer.